

മഹാഭാരതം - 46

മഹാഭാരതം 46

വ്യാസമഹർഷി

അധ്യായം 51 - 64

താളിളക്കം

2020

പേര്: മഹാഭാരതം 46

ഭാഷ: Malayalam

വിഭാഗം: മഹാകാവ്യം

രചന: വ്യാസമഹർഷി

പ്രസാധകർ: താളിളക്കം

ഡിസംബർ 2020

Layout Design: പ്രവീൺ വർമ്മ

Copyleft:

ലാടെക്കിൽ നിർമ്മിച്ചതാണിത്.
ഓൺലൈൻ വായനയ്ക്ക് വേണ്ടി.
ഉബുണ്ടു ഓപ്പറേറ്റിങ്ങ് സിസ്റ്റത്തിലൂടെ.
കുടപ്പാട്: വികിപീഡിയ.

അധ്യായം 51

1 [ജ]

കഥം കമാരീ ഭഗവംസ് തപോ യുക്താ ഹ്യ അഭൂത് പുരാ
കിം അർത്ഥം ച തപസ് തേപേ കോ വാസ്യാ നിയമോ ഭവത്

2 സുദൃഷ്ടം ഇദം ബ്രഹ്മംസ് ത്വന്തഃ ശ്രുതം അനുത്തമം
ആഖ്യാഹി തത്ത്വം അഖിലം യഥാ തപസി സാ സ്ഥിതാ

3 [വൈ]

ഋഷിർ ആസീൻ മഹാവിര്യഃ കണിർ ഗാർഗ്ഗ്യോ മഹായശഃ
സ തപ്ത്വാ വിപുലം രാജംസ് തപോ വൈ തപതാം വരഃ

മാനസീം സ സുതാം സുഭ്രം സമുത്പാദിതവാൻ വിഭഃ

4 താം ച ദൃഷ്ട്വാ ഭൃശം പ്രിതഃ കണിർ ഗാർഗ്ഗ്യോ മഹായശഃ
ജഗാമ ത്രിദിവം രാജൻ സത്യജ്യേഷ്ഠ കലേവരം

5 സുഭ്രഃ സാ ഹ്യ അഥ കല്യാണി പുണ്യരീകനിഭേക്ഷണാ
മഹതാ തപസോഗ്രേണ കൃത്യാശ്രമം അനിന്ദിതാ

6 ഉപവാസൈഃ പുജയന്തീ പിതൃൻ ദേവംഗ് ച സാ പുരാ
തസ്യാസ് തു തപസോഗ്രേണ മഹാൻ കാതോ ഭൃത്യഗാൻ നൃപ

7 സാ പിത്രാ ദീയമാനാപി ഭർത്രേ നൈച്ഛദ് അനിന്ദിതാ
ആത്മനഃ സദൃശം സാ തു ഭർതാരം നാന്വപശ്യത

8 തതഃ സാ തപസോഗ്രേണ പീഡയിത്വാത്മനസ് തരം
പിതൃദേവാർചന പരാ ബഭ്രുവ വിജനേ വനേ

9 സാത്മാനം മന്യമാനാപി കൃതകൃത്യം ശ്രമാന്വിതാ
വാർധകേന ച രാജേന്ദ്ര തപസാ ചൈവ കർശിതാ

10 സാ നാശകദ് യദാ ഗന്തും പദാത് പദം അപി സ്വയം
ചകാര ഗമനേ ബുദ്ധിം പരലോകായ വൈ തദാ

11 മോളു കാമാം തു താം ദൃഷ്ട്വാ ശരീരം നാരദോ ബ്രഹ്മീന്
അസംസ്കൃതായഃ കന്യായാഃ കതോ ലോകാസ് തവാനഘേ

12 ഏവം ഹി ശ്രുതം അസ്മാദിർ ദേവലോകേ മഹാവ്രതേ
തപഃ പരമകം പ്രാപ്തം ന തു ലോകാസ് ത്വയാ ജിതാഃ

13 തൻ നാരദ വചഃ ശ്രുത്വാ സാബ്രവീദ് ഭൃഷിസംസദി
തപസോ ഭീര്യം പ്രയച്ഛാമി പാണിഗ്രാഹസ്യ സത്തമാഃ

14 ഇത്യ് ഉക്തേ ചാസ്യാ ജഗ്രാഹ പാണിം ഗാലവ സംഭവഃ
ഋഷിഃ പ്രാക് ശൃംഗവാൻ നാമ സമയം ചേദം അബ്രവീത്

15 സമയേന തവാദ്യാഹം പാണിം സ്വപ്രക്ഷ്യാമി ശോഭനേ

യദ്യ് ഏകരാത്രം വസ്തുവ്യം ത്വയാ സഹ മയേതി ഹ
 16 തഥേതി സാ പ്രതിശ്രുത്യ തസ്മൈ പാണിം ദദൗ തദാ
 ചക്രേ ച പാണിഗ്രഹണം തസ്യോദ്യാഹം ച ഗാലവിഃ
 17 സാ രാത്രാവ് അഭവദ് രാജംസ് തന്മണീ ദേവവർണിനീ
 ദിവ്യാഭരണവസ്ത്രാ ച ദിവ്യസ്രഗ് അനുലേപനാ
 18 താം ദൃഷ്ട്യാ ഗാലവിഃ പ്രീതോ ദീപയന്തിം ഇവാത്മനാ
 ഉവാസ ച ക്ഷപാം ഏകാം പ്രബ്ധാതേ സാബ്രവീച് ച തം
 19 യസ് ത്വയാ സമയോ വിപ്ര കൃതോ മേ തപതാം വര
 തേനോഷിതാസ്മി ഭദ്രം തേ സ്വസ്തി തേ ിസ്തു വ്രജാമ്യ് അഹം
 20 സാനുജ്ഞാതാബ്രവീദ് ഭദ്രയോ യോ ിസ്മിംസ് തീർഥേ സമാഹിതഃ
 വത്സ്യതേ രജനീം ഏകാം തർപയിത്യാ ദിവൗകസഃ
 21 ചത്വാരീംശതം അഷ്ടൗ ച ദ്വേ ചാഷ്ടൗ സമ്യഗ് ആചരേത്
 യോ ബ്രഹ്മചര്യം വർഷാണി ഫലം തസ്യ ലഭേത സഃ
 ഏവം ഉക്ത്വാ തതഃ സാധി ദേഹം ത്യക്ത്വാ ദിവം ഗതാ
 22 ഋഷീർ അപ്യ് അഭവദ് ദീനസ് തസ്യാ രൂപം വിചിന്തയൻ
 സമയേന തപോ ിർധം ച കൃച്ഛാത് പ്രതിഗൃഹീതവാൻ
 23 സാധയിത്യാ തദാത്മാനം തസ്യഃ സ ഗതിം അന്വയാത്
 ദുഃഖിതോ ഭരതശ്രേഷ്ഠ തസ്യാ രൂപബലാത് കൃതഃ
 ഏതത് തേ വൃദ്ധകന്യായാ വ്യാഖ്യാതം ചരിതം മഹത്
 24 തത്രാസ്ഥഗ് ചാപി ശുശ്രാവ ഹതം ശല്യം ഹലായുധഃ
 തത്രാപി ദത്താ ദാനാനി ദിജാതിഭ്യഃ പരന്തപ
 ശ്രേഷോച ശല്യം സംഗ്രാമേ നിഹതം പാണ്ഡവൈസ് തദാ
 25 സമന്തപഞ്ചക ദ്വാരാത് തതോ നിഷ്ക്രമ്യ മാധവഃ
 പപ്രച്ഛർഷിഗണാൻ രാമഃ കരുക്ഷേത്രസ്യ യത് ഫലം
 26 തേ പൃഷ്ഠാ യദുസിംഹേന കരുക്ഷേത്രഫലം വിഭോ
 സമാചഖ്യർ മഹാത്മാനസ് തസ്മൈ സർവം യഥാതഥം

അധ്യായം 52

1 [ർസയഹ്]

പ്രജാപതേർ ഉത്തമവേദിർ ഉച്യതേ; സനാതനാ രാമ സമന്തപഞ്ചകം
സമിജീരേ യത്ര പുരാ ദിവകസോ; വരേണ സത്രേണ മഹാവരപ്രദാഃ
2 പുരാ ച രാജർഷിവരേണ ധീമതാ; ബഹുനി വർഷാഞ്ച് അമിതേന തേജസാ
പ്രകൃഷ്ടം ഏതത് കരുണാ മഹാത്മനാ; തതഃ കരുക്ഷേത്രം ഇതീഹ പപ്രഥേ

3 [രാമ]

കിമർഥം കരുണാ കൃഷ്ടം ക്ഷേത്രം ഏതൻ മഹാത്മനാ
ഏതദ് ഇച്ഛാമ്യ് അഹം ശ്രോതും കഥ്യമാനം തപോധനാഃ

4 [ർസയഹ്]

പുരാ കില കരും നാമ കൃഷ്ണം സതതോത്ഥിതം
അഭ്യേത്യ ശക്രസ് ത്രിദിവത് പര്യപ്ലൂത കാരണം

5 കിം ഇദം വർതതേ രാജൻ പ്രയത്നേന പരേണ ച
രാജർഷേ കിം അഭിപ്രേതം യേനേയം കൃഷ്യതേ ക്ഷിതിഃ

6 [കരു]

ഇഹ യേ പുരുഷാഃ ക്ഷേത്രേ മരിഷ്യന്തി ശതക്രതോ
തേ ഗമിഷ്യന്തി സുകൃതാംൽ ലോകാൻ പാപവിവർജിതാൻ

7 അവഹസ്യ തതഃ ശക്രോ ജഗാമ ത്രിദിവം പ്രഭഃ
രാജർഷിർ അപ്യ് അനിർവിണ്ണഃ കർഷത്യ് ഏവ വസുന്ധരാം

8 ആഗമ്യാഗമ്യ ചൈവൈനം ഭൂയോ ഭൂയോ ഽവഹസ്യ ച
ശതക്രതുർ അനിർവിണ്ണം പൃഷ്ട്വാ പൃഷ്ട്വാ ജഗാമ ഹ

9 യദാ തു തപസോഗ്രേണ ചകർഷ വസുധാം നൃപ
തതഃ ശക്രോ ഽബ്രുവീദ് ദേവാൻ രാജർഷേർ യച് ചികീർഷിതം

10 തച് ശ്രുത്വാ ചാബ്രുവൻ ദേവാഃ സഹസ്രാക്ഷം ഇദം വചഃ
വരേണ ഛന്ദ്യതാം ശക്ര രാജർഷിർ യദി ശക്യതേ

11 യദി ഹ്യ് അത്ര പ്രമീതാ വൈ സ്വർഗം ഗച്ഛന്തി മാനവാഃ
അസാൻ അനിഷ്ട്വാ ക്രതുഭിർ ഭാഗോ നോ ന ഭവിഷ്യതി

12 ആഗമ്യ ച തതഃ ശക്രസ് തദാ രാജർഷിം അബ്രുവീത്
അലം ഖേദേന ഭവതഃ ക്രിയതാം വചനം മമ

13 മാനവാ യേ നിരാഹാരാ ദേഹം ത്യക്ഷ്യന്ത്യ് അതന്ദ്രിതാഃ
യുധി വാ നിഹതാഃ സമ്യഗ് അപി തിര്യഗ്താ നൃപ

14 തേ സ്വർഗഭാജോ രാജേന്ദ്ര ഭവന്ത് അതി മഹാമതേ
തഥാസ്ത്വ് ഇതി തതോ രാജാ കരുഃ ശക്രം ഉവാച ഹ

15 തതസ് തം അഭ്യനുജ്ഞാപ്യ പ്രഹൃഷ്ടേനാന്തരാത്മനാ
ജഗാമ ത്രിദിവം ഭൂയഃ ക്ഷിപ്രം ബലനീഷ്യദനഃ
16 ഏവം ഏതദ് യദുരൂഷ്യ കൃഷ്ടം രാജർഷിണാ പുരാ
ശക്രേണ ചാപ്യ അനുജ്ഞാതം പുണ്യം പ്രാണാൻ വിമുഞ്ചതാം
17 അപി ചാത്ര സ്വയം ശക്രോ ജഗൗ ഗാഥാം സുരാധിപഃ
കുരുക്ഷേത്രം നിബദ്ധാം വൈ താം ശൃണുഷ്യ ഹലായുധ
18 പാംസവോ ിപി കുരുക്ഷേത്രാദ് വായുനാ സമുദിരിതാഃ
അപി ദുഷ്ടതകർമാണം നയന്തി പരമാം ഗതിം
19 സുരർഷാഭാ ബ്രാഹ്മണസത്തമാശ് ച; തഥാ നൃഗാദ്യാ നരദേവമുഖ്യാഃ
ഇഷ്ട്യാ മഹാർഹൈഃ ക്രതുഭിർ നൃസിംഹഃ; സംന്യസ്യ ദേഹാൻ സുഗതിം പ്രപന്നാഃ
20 തരന്തുങ്കാരന്തുക്യേയേർ യദ് അന്തരം; രാമഹ്രദാനാം ച മചക്രുകസ്യ
ഏതത് കുരുക്ഷേത്രസമന്തപഞ്ചകം; പ്രജാപതേർ ഉത്തരവേദിർ ഉച്യതേ
21 ശിവം മഹത് പുണ്യം ഇദം ദിവൗകസാം; സുസംമതം സ്വർഗമുണ്ണൈഃ
സമന്വിതം
അതശ് ച സർവേ ിപി വസുന്ധരാധിപാഃ; ഹതാ ഗമിഷ്യന്തി മഹത്മനാം ഗതിം

അധ്യായം 53

1 [വൈ]

കുരുക്ഷേത്രം തതോ ദൃഷ്ട്യാ ദത്തത്യാ ദായാംഗ് ച സാത്വതഃ
ആശ്രമം സുമഹദ് ദിവ്യം അഗമജ്ജനമേജയ
2 മധുകാമ്ര വനോപേതം പ്ലക്ഷന്യഗ്രോധ സങ്കലം
ചിരിബിലയുതം പുണ്യം പനസാർജ്ജുന സങ്കലം
3 തം ദൃഷ്ട്യാ യാദവ ശ്രേഷ്ഠഃ പ്രവരം പുണ്യലക്ഷണം
പപ്രച്ഛ താൻ ജ്ഞീൻ സർവാൻ കന്യാശ്രമവരസ് ത് അയം
4 തേ തു സർവേ മഹാത്മാനം ഊച്ച രാജൻ ഹലായുധം
ശൃണു വിസ്തരതോ രാമ യസ്യായം പൂർവം ആശ്രമഃ
5 അത്ര വിഷ്ണുഃ പുരാ ദേവസ് തപ്തവാംസ് തപ ഉത്തമം
അത്രാസ്യ വിധിവദ് യജ്ഞാഃ സർവേ വൃത്താഃ സനാതനാഃ
6 അത്രൈവ ബ്രാഹ്മണീ സിദ്ധാ കൗമാര ബ്രഹ്മചാരിണീ
യോഗയുക്താ ദിവം യാതാ തപഃസിദ്ധാ തപസ്വിനീ
7 ബഭ്രുവ ശ്രീമതീ രാജഞ് ശാബ്ധില്യസ്യ മഹാത്മനഃ
സുതാ ധൃതവ്രതാ സാധവീ നിയതാ ബ്രഹ്മചാരിണീ
8 സാ തു പ്രാപ്യ പരം യോഗം ഗതാ സ്വർഗം അനന്തമം
ഭക്ത്യാശ്രമേ ശ്യാമേധസ്യ ഹലം ഹലവതാം ശുഭാ
ഗതാ സ്വർഗം മഹാഭാഗാ പൂജിതാ നിയതാത്മഭിഃ
9 അഭിഗമ്യാശ്രമം പുണ്യം ദൃഷ്ട്യാ ച യദപംഗവഃ
ജ്ഞീംസ് താൻ അഭിവാദ്യാഥ പാർശ്വേ ഹിമവതോ ിച്ഛതഃ
സ്തസാവാരാണി സർവാണി നിവർത്യാരുരുഹേ ിച്ഛതഃ
10 നാതിദൂരം തതോ ഗത്യാ നഗം താലധജോ ബലീ
പുണ്യം തീർഥവരം ദൃഷ്ട്യാ വിസ്തൃയം പരമം ഗതഃ
11 പ്രഭവം ച സരസ്വത്യാഃ പ്ലക്ഷപ്രസ്രവണം ബലഃ
സമ്പ്രാപ്തഃ കാരപചനം തീർഥപ്രവരം ഉത്തമം
12 ഹലായുധസ് തത്ര ചാപി ദത്തത്യാ ദാനം മഹാബലഃ
ആപ്തഃ സലിലേ ശീതേ തസ്മാച് ചാപി ജഗാമ ഹ
ആശ്രമം പരമപ്രീതോ മിത്രസ്യ വരണസ്യ ച
13 ഇന്ദ്രോ ിഗ്നിർ അര്യമാ ചൈവ യത്ര പ്രാക് പ്രീതിം ആപ്തവൻ
തം ദേശം കാരപചനാദ് യമുനായാം ജഗാമ ഹ
14 സ്താത്യാ തത്രാപി ധർമാത്മാ പരാം തുഷ്ടിം അവാപ്യ ച
ജ്ഞിഭിശ് ചൈവ സിദ്ധൈശ് ച സഹിതോ വൈ മഹാബലഃ

ഉപവിഷ്ടഃ കഥാഃ ശുഭ്രാഃ ശുശ്രൂവ യദുപംഗവഃ
 15 തഥാ തു തിഷ്ണിതാം തേഷാം നാരദോ ഭഗവാൻ ഗുപ്തിഃ
 ആജഗാമാഥ തം ദേശം യത്ര രാമോ വ്യവസ്ഥിതഃ
 16 ജടാമണ്ഡലസംവീതഃ സ്വർണ്ണചീരീ മഹാതപാഃ
 ഹേമദണ്ഡധരോ രാജൻ കമണ്ഡാലു ധരസ് തഥാ
 17 കച്ഛപീം സുഖശബ്ദാം താം ഗൃഹ്യ വീണാം മനോരമാം
 നൃത്യേ ഗീതേ ച കശലോ ദേവ ബ്രാഹ്മണ പുജിതഃ
 18 പ്രകർതാ കലഹാനാം ച നിത്യം ച കലഹപ്രിയഃ
 തം ദേശം ആഗമദ് യത്ര ശ്രീമാൻ രാമോ വ്യവസ്ഥിതഃ
 19 പ്രത്യുത്ഥായ തു തേ സർവേ പുജയിത്വാ യതവ്രതം
 ദേവർഷിർ പര്യപുച്ഛന്ത യഥാവൃത്തം കുരൂൻ പ്രതി
 20 തതോ fസ്യാകഥയദ് രാജൻ നാരദഃ സർവധർമ്മവിത്
 സർവം ഏവ യഥാവൃത്തം അതീതം കരു സങ്ക്ഷയം
 21 തതോ fബ്രുവിദ് രൗഹിണേയോ നാരദം ദീനയാ ഗിരാ
 കിം അവസ്ഥ തു തത് ക്ഷത്രം യേ ച തത്രാഭവൻ നൃപാഃ
 22 ശ്രൂതം ഏതൻ മയാ പൂർവം സർവം ഏവ തപോധന
 വിസ്തര ശ്രവണേ ജാതം കൗതുഹലം അതീവ മേ
 23 [നാരദ]
 പൂർവം ഏവ ഹതോ ഭീഷ്മോ ദ്രോണഃ സിന്ധുപതിസ് തഥാ
 ഹതോ വൈകർതനഃ കർണഃ പുത്രാഗ് ചാസ്യ മഹാരഥാഃ
 24 ഭൂരിശ്രവാ രൗഹിണേയ മദ്രരാജഗ് ച വീര്യവാൻ
 ഏതേ ചാന്യേ ച ബഹവസ് തത്ര തത്ര മഹാബലാഃ
 25 പ്രിയാൻ പ്രാണാൻ പരിത്യജ്യ പ്രിയാർഥം കൗരവസ്യ വൈ
 രാജാനോ രാജപുത്രാഗ് ച സമരേഷ് അനിവർതിനഃ
 26 അഹതാംസ് തു മഹാബാഹോ ശൃണ മേ തത്ര മാധവ
 ധർതരാഷ്ട്ര ബലേ ശേഷാഃ കൃപോ ഭോജഗ് ച വീര്യവാൻ
 അശ്വത്ഥാമാ ച വിക്രാന്തോ ഭഗസൈന്യാ ദിശോ ഗതാഃ
 27 ദുര്യോധനോ ഹതേ സൈന്യേ പ്രദൃതേഷു കൃപാദിഷു
 ഹ്രദം ദ്വൈപായനം നാമ വിവേശ ഭൃശദുഃഖിതഃ
 28 ശയാനം ധർതരാഷ്ട്രം തു സ്തംഭിതേ സലിലേ തദാ
 പാണ്ഡവാഃ സഹ കൃഷ്ണേന വാഗ്ഭീർ ഉഗ്രാഭീർ ആർദ്രയൻ
 29 സ തുദ്യമാനോ ബലവാൻ വാഗ്ഭീ രാമ സമന്തതഃ
 ഉത്തിതഃ പ്രാഗ് ല്ലഭദാദ് വീരഃ പ്രഗൃഹ്യ മഹതീം ഗദാ

30 സ ചാപ്യ് ഉപഗതോ യുദ്ധം ഭീമേന സഹ സാന്ദ്രതം
 ഭവിഷ്യതി ച തത് സദ്യസ് തയോ രാമ സുദാരുണം
 31 യദി കൗതൂഹലം തേ ഽസ്തി വ്രജ മാധവ മാചിരം
 പശ്യ യുദ്ധം മഹാഘോരം ശിഷ്യയോർ യദി മന്യസേ
 32 [വൈ]

നാരദസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ താൻ അബ്ധൂർച്യ ദ്വിജർഷഭാൻ
 സർവാൻ വിസർജയാം ആസ യേ തേനാഭ്യാഗതാഃ സഹ
 ഗമ്യതാം ദ്വാരകാം ചേതി സോ ഽന്വശാദ് അനയാതിനഃ

33 സോ ഽവതീര്യാചലശ്രേഷ്ഠാത് പ്രക്ഷ പ്രസ്വരണാച് ഛുഭാത്
 തതഃ പ്രീതമനാ രാമഃ ശ്രുത്വാ തീർഥഫലം മഹത്
 വിപ്രാണാം സംനിയൗ ശ്ലോകം അഗായദ് ഇദം അച്യതഃ

34 സരസ്വതീ വാസസമാ കതോ രതിഃ; സരസ്വതീ വാസസമാഃ കതോ ഗുണാഃ
 സരസ്വതീം പ്രാപ്യ ദിവം ഗതാ ജനാഃ; സദാ സ്മരിഷ്യന്തി നദീം സരസ്വതീം

35 സരസ്വതീ സർവനദീഷു പുണ്യാ; സരസ്വതീ ലോകസുഖാവഹാ സദാ
 സരസ്വതീം പ്രാപ്യ ജനാഃ സുദൃഷ്ടതാഃ; സദാ ന ശോചന്തി പരത്ര ചേഹ ച

36 തതോ മുഹൂർ മുഹൂഃ പ്രീത്യോ പ്രേക്ഷമാണഃ സരസ്വതീം
 ഹയൈർ യുക്തം രഥം ശുഭ്രം ആതിഷ്ഠത പരന്തപഃ

37 സ ശീഘ്രഗാമിനാ തേന രഥേന യദുപംഗവഃ
 ദിദൃക്ഷൂർ അഭിസമ്പ്രാപ്തഃ ശിഷ്യയുദ്ധം ഉപസ്ഥിതം

അധ്യായം 54

1 [വൈ]

ഏവം തദ് അഭവദ് യുദ്ധം തുദ്ധലം ജനമേജയ
യത്ര ദുഃഖാനിതോ രാജാ ധൃതരാഷ്ട്രോ fബ്രവീദ് ഇദം
2 രാമം സംനിഹിതം ദൃഷ്ട്വാ ഗദായുദ്ധ ഉപസ്ഥിതേ
മമ പുത്രഃ കഥം ഭീമാം പ്രത്യയ്യധൃത സഞ്ജയ

3 [സ്]

രാമ സാംനിയ്യം ആസാദ്യ പുത്രോ ദുര്യോധനസ് തവ
യുദ്ധകാമോ മഹാബാഹുഃ സമഹൃഷ്യത വിര്യവാൻ
4 ദൃഷ്ട്വാ ലാംഗലിനം രാജാ പ്രത്യുതഥായ ച ഭാരത
പ്രീത്യോ പരമയാ യുക്തോ യുധിഷ്ഠിരം അമാബ്രവീത്
5 സമന്ത പഞ്ചകം ക്ഷിപ്രം ഇതോ യാമവിശാം പതേ
പ്രഥിതോത്തര വേദീ സാ ദേവലോകേ പ്രജാപതേഃ
6 തസ്തിൻ മഹാപുണ്യതമേ ത്രൈലോക്യസ്യ സനാതനേ
സംഗ്രാമേ നീധനം പ്രാപ്യ ധ്രുവം സ്വർഗോ ഭവിഷ്യതി
7 തഥേത്യ് ഉക്ത്യാ മഹാരാജ കന്തിപുത്രോ യുധിഷ്ഠിരഃ
സമന്തപഞ്ചകം വീരഃ പ്രായാദ് അഭിമുഖഃ പ്രഭുഃ
8 തതോ ദുര്യോധനോ രാജാ പ്രഗൃഹ്യ മഹതീം ഗദാം
പദ്ഭ്യാം അമർഷാദ് ദ്യുതിമാൻ അഗച്ഛത് പാണ്ഡവൈഃ സഹ
9 തഥാ യാന്തം ഗദാഹസ്തം വർമ്മണാ ചാപി ദംശിതം
അന്തരിക്ഷഗതാ ദേവാഃ സാധു സാധ്യ് ഇത്യ് അപൂജയൻ
വാതികാശ് ച നരാ യേ fത്ര ദൃഷ്ട്വാ തേ ഹർഷം ആഗതാഃ
10 സ പാണ്ഡവൈഃ പരിവൃതഃ കരുരാജസ് തവാത്മജഃ
മത്തസ്യേവ ഗജേന്ദ്രസ്യ ഗതിം ആസ്ഥായ സോ fവ്രജത്
11 തതഃ ശംഖനിനാദേന ഭേരീണാം ച മഹാസ്വന്തൈഃ
സിംഹനാദൈശ് ച ശൂരാണാം ദിശഃ സർവാഃ പ്രപൂരിതാഃ
12 പ്രതീച്യ് അഭിമുഖം ദേശം യഥോദ്ദിഷ്ടം സുതേന തേ
ഗത്യാ ച തൈഃ പരീക്ഷിപ്തം സമന്താത് സർവതോദിശം
13 ദക്ഷിണേന സരസ്വത്യഃ സ്വയനം തീർഥം ഉത്തമം
തസ്തിൻ ദേശേ ത്വ് അനിരിണേ തത്ര യുദ്ധം അരോചയൻ
14 തതോ ഭീമോ മഹാകോടിം ഗദാം ഗൃഹ്യാഥ വർമ്മ ഭൃത്
ബിഭ്രദ് രൂപം മഹാരാജ സദൃശം ഹി ഗരുന്മതഃ
15 അവബദ്ധ ശിരസ് ത്രാണാഃ സംഖ്യേ കാഞ്ചനവർമ്മ ഭൃത്

രരാജ രാജൻ പുത്രസ് തേ കാഞ്ചനഃ ശൈലരാഡ് ഇവ
 16 വർമദ്യാം സംവൃതൗ വീരൗ ഭീമ ദുര്യോധനാവ് ഉഭൗ
 സംയുഗേ ച പ്രകാശേതേ സംരണ്ണാവ് ഇവ കഞ്ജരൗ
 17 രണമണ്ഡലമധ്യസ്ഥൗ ഭൂതരൗ തൗ നരർഷഭൗ
 അശോഭേതാം മഹാരാജ ചന്ദ്രസൂര്യാവ് ഇവോദിതൗ
 18 താവ് അന്യോന്യം നിരീക്ഷേതാം ക്രൂദ്ധാവ് ഇവ മഹാദിപൗ
 ദഹന്തൗ ലോചനൈ രാജൻ പരസ്പരവധൈഷിണൗ
 19 സമ്പ്രഹൃഷ്ടമനാ രാജൻ ഗദാം ആദായ കൗരവഃ
 സ്യക്തിണി സംലിഹൻ രാജൻ ക്രോധരക്തേക്ഷണഃ ശ്വസൻ
 20 തതോ ദുര്യോധനോ രാജാ ഗദാം ആദായ വീര്യവാൻ
 ഭീമസേനം അഭിപ്രേക്ഷ്യ ഗജോ ഗജം ഇവാഹവയത്
 21 അദ്രിസാരമയീം ഭീമസ് തഥൈവദായ വീര്യവാൻ
 ആഹവയാം ആസ നൃപതിം സിംഹഃ സിംഹം യഥാ വനേ
 22 താവ് ഉദ്യതഗദാപാണി ദുര്യോധന വൃകോദരൗ
 സംയുഗേ സു പ്രകാശേതേ ഗിരീ സശിഖരാവ് ഇവ
 23 താവ് ഉഭാവ് അഭിസങ്ക്രുദ്ധാവ് ഉഭൗ ഭീമപരാക്രമൗ
 ഉഭൗ ശിഷ്യൗ ഗദായുദ്ധേ രൗഹിണേയസ്യ ധീമതഃ
 24 ഉഭൗ സദൃശകർമാണൗ യഥ വാസവയോർ ഇവ
 തഥാ സദൃശകർമാണൗ വരണസ്യ മഹാബലൗ
 25 വാസുദേവസ്യ രാമസ്യ തഥാ വൈശ്രവണസ്യ ച
 സദൃശൗ തൗ മഹാരാജ മധുക്കൈടഭയോർ യുധി
 26 ഉഭൗ സദൃശകർമാണൗ രണേ സുന്ദോപസുന്ദയോഃ
 തഥൈവ കാലസ്യ സമൗ മൃത്യോശ് ചൈവ പരന്തപൗ
 27 അന്യോന്യം അഭിധാവന്തൗ മത്താവ് ഇവ മഹാദിപൗ
 വാശിതാ സംഗമേ ദൃപ്തൗ ശരഭീവ മദോത്കടൗ
 28 മത്താവ് ഇവ ജിഗീഷന്തൗ മാതംഗൗ ഭരതർഷഭൗ
 ഉഭൗ ക്രോധവിഷം ദീപ്തം വമന്താവ് ഉരഗാവ് ഇവ
 29 അന്യോന്യം അഭിസംരണ്ണൗ പ്രേക്ഷമാണാവ് അരിന്ദമൗ
 ഉഭൗ ഭരതശാർദൂലൗ വിക്രമേണ സമന്വിതൗ
 30 സിംഹാവ് ഇവ ദുരാധർഷൗ ഗദായുദ്ധേ പരന്തപൗ
 നഖദംഷ്ടായുധൗ വീരൗ വ്യാഘ്രാവ് ഇവ ദുരത്സഹൗ
 31 പ്രജാസംഹരണേ ക്ഷുണ്ണൗ സമുദ്രാവ് ഇവ ദുസ്തരൗ
 ലോഹിതാംഗാവ് ഇവ ക്രൂദ്ധൗ പ്രതപന്തൗ മഹാരഥൗ

32 രശ്മിമന്തൗ മഹാത്മാനൗ ദീപ്തിമന്തൗ മഹാബലൗ
 ദദൃശാതേ കരുശ്രേഷ്ഠൗ കാലസ്മൃദ്യാവ് ഇവോദ്ദിതൗ
 33 വ്യാഘ്രാവ് ഇവ സുസംരബ്ധൗ ഗർജ്ജനാവ് ഇവ തോയദൗ
 ജഹൃഷാതേ മഹാബാഹു സിംഹൗ കേസരിണാവ് ഇവ
 34 ഗജാവ് ഇവ സുസംരബ്ധൗ ജലിതാവ് ഇവ പാവകൗ
 ദദൃശുസ് തൗ മഹാത്മാനൗ സശ്രംഗാവ് ഇവ പർവതൗ
 35 രോഷാത് പ്രസ്തരമാണുഷ്ഠൗ നിരീക്ഷന്തൗ പരസ്പരൗ
 തൗ സമേതൗ മഹാത്മാനൗ ഗദാഹസ്തൗ നരോത്തമൗ
 36 ഉഭൗ പരമസംഹൃഷ്ടാവ് ഉഭൗ പരമസംമതൗ
 സദശ്യാവ് ഇവ ഹേഷന്തൗ ബൃഹന്താവ് ഇവ കഞ്ജരൗ
 37 വൃഷഭാവ് ഇവ ഗർജ്ജന്തൗ ദുര്യോധന വൃകോദരൗ
 ദൈത്യാവ് ഇവ ബലോന്മത്തൗ രേജതുസ് തൗ നരോത്തമൗ
 38 തതോ ദുര്യോധനോ രാജന് ഇദം ആഹ യുധിഷ്ഠിരൗ
 സൃഞ്ജയൈഃ സഹ തിഷ്ഠന്തം തപന്തം ഇവ ഭാസ്കരൗ
 39 ഇദം വ്യവസിതം യുദ്ധം മമ ഭീമസ്യ ചോഭയോഃ
 ഉപോപവിഷ്ടാഃ പശ്യധ്വം വിമർദം നൃപസത്തമാഃ
 40 തതഃ സമുപവിഷ്ടൗ തത് സുമഹദ് രാജമണ്ഡലം
 വിരാജമാനം ദദൃശേ ദിവീവാദിത്യമണ്ഡലം
 41 തേഷാം മധ്യേ മഹാബാഹുഃ ശ്രീമാൻ കേശവ പൂർവജഃ
 ഉപവിഷ്ടോ മഹാരാജ പുജ്യമാനഃ സമന്തതഃ
 42 ശുശ്രുഭേ രാജമധ്യസ്ഥോ നീലവാസാഃ സിതപ്രഭഃ
 നക്ഷത്രൈർ ഇവ സമ്പൂർണോ വൃതോ നിശി നിശാകരഃ
 43 തൗ തഥാ ഇ മഹാരാജ ഗദാഹസ്തൗ ദുരാസദൗ
 അന്യോന്യം വാഗ്ഭിർ ഉഗ്രാഭിസ് തക്ഷമാണൗ വ്യവസ്ഥിതൗ
 44 അപ്രിയാണി തതോ ിന്യോന്യം ഉക്ത്വാ തൗ കരുപംഗവൗ
 ഉദീക്ഷന്തൗ സ്ഥിതൗ വീരൗ വൃത്ര ശക്രാവ് ഇവാഹവേ

അധ്യായം 55

1 [വൈ]

തതോ വാഗ് യുദ്ധം അഭവത് തുമുലം ജനമേജയ
 യത്ര ദുഃഖാനിതോ രാജാ ധൃതരാഷ്ട്രോ fബ്രവീദ് ഇദം
 2 ധീഗ് അസ്തു ഖലു മാനുഷ്യം യസ്യ നിഷ്ഠേയം ഈദൃശീ
 ഏകാദശ ചമു ഭർതാ യത്ര പുത്രോ മമാഭിഭൂഃ
 3 ആജ്ഞാപ്യ സർവാൻ നൃപതീൻ ഭൂക്ത്യാ ചേമാം വസുന്ധരാം
 ഗദാം ആദായ വേഗേന പദാതിഃ പ്രഥിതോ രണം
 4 ഭൂത്യാ ഹി ജഗതോ നാഥോ ഹ്യ് അനാഥ ഇവ മേ സുതഃ
 ഗദാം ഉദ്യമ്യ യോ യാതി കിം അന്യദ് ഭാഗധേയതഃ
 5 അഹോ ദുഃഖം മഹത് പ്രാപ്തം പുത്രേണ മമ സഞ്ജയ
 ഏവം ഉക്ത്യാ സ ദുഃഖാർതോ വിരരാമ ജനാധിപഃ

6 [സ്]

സ മോലനിനദോ ഹർഷാദ് വിനദന് ഇവ ഗോവൃഷഃ
 ആജ്ഞാവ തതഃ പാർഥം യുദ്ധായ യുധി വിദ്യവാൻ
 7 ഭീമം ആഹ്വയമാനേ തു കരുരാജേ മഹാത്മനി
 പ്രാദുരാസൻ സുഘോരാണി രൂപാണി വിവിധാന്യ് ഉത
 8 വവുർ വാതാഃ സനിർഘാതാഃ പാംസുവർഷം പപാത ച
 ബഭ്രുവുൾ ച ദിശഃ സർവാസ് തിമിരേണ സമാവൃതാഃ
 9 മഹാസ്വനാഃ സനിർഘാതാസ് തുമുലാ ലോമഹർഷണാഃ
 പേതുസ് തഥോൽകാഃ ശതശഃ സ്തോടയന്ത്യോ നദസ്തലം
 10 രാഹുൾ ചാഗ്രസദ് ആദിത്യം അപർവണി വിശാം പതേ
 ചകന്വേ ച മഹാകമ്പം പൃഥിവീ സവനദ്രമാ
 11 രൂക്ഷാൾ ച വാതാഃ പ്രവവുർ നീചൈഃ ശർകര വർഷിണഃ
 ഗിരീണാം ശിഖരാണ്യ് ഏവ നൃപതന്ത മഹീതലേ
 12 മൃഗാ ബഹുവിധാകാരാഃ സമ്പതന്തി ദിശോ ദശ
 ദിപ്താഃ ശിവാൾ ചാപ്യ് അനദൻ ഘോരരൂപാഃ സുദാരണാഃ
 13 നിർഘാതാൾ ച മഹാഘോരാ ബഭ്രുവുർ ലോമഹർഷണാഃ
 ദിപ്തായാം ദിശി രാജേന്ദ്ര മൃഗാൾ ചാശുഭ വാദിനഃ
 14 ഉദപാനഗതാൾ ചാപോ വ്യവർധന്ത സമന്തതഃ
 അശരീരാ മഹാനാദാഃ ശ്രൂയന്തേ സ്മൃ തദാ നൃപ
 15 ഏവമാദിനി ദൃഷ്ട്യാഥ നിമിത്താനി വൃകോദരഃ
 ഉവാച ഭ്രാതരം ജ്യേഷ്ഠം ധർമരാജം യുധിഷ്ഠിരം

16 നൈഷ ശക്തോ രണേ ജേതും മന്ദാത്മാ മാം സുയോധനഃ
 അദ്യ ക്രോധം വിമോക്ഷ്യാമി നിശുലം ഹൃദയേ ചിരം
 സുയോധനേ കൗരവേന്ദ്രേ ഖാണ്ഡവേ പാവകോ യഥാ
 17 ശല്യം അദ്യോദ്ധരിഷ്യാമി തവ പാണ്ഡവ ഹൃച്ഛയം
 നിഹത്യ ഗദയാ പാപം ഇമം കൃത്യ കലാധമം
 18 അദ്യ കീർതിമയീം മാലാം പ്രതിമോക്ഷ്യാമ്യ് അഹം ത്വയി
 ഹതേതമം പാപകർമാണം ഗദയാ രണമൂർധനി
 19 അദ്യാസ്യ ശതയാ ദേഹം ഭിന്നദ്മി ഗദയാനയാ
 നായം പ്രവേഷ്യാ നഗരം പുനർ വാരണസാഹൃയം
 20 സർപോത്സർഗസ്യ ശയനേ വിഷദാനസ്യ ഭോജനേ
 പ്രമാണ കോട്യാം പാതസ്യാ ദാഹസ്യ ജതു വേശ്മനി
 21 സഭായാം അവഹാസസ്യ സർവസ്വഹരണസ്യ ച
 വർഷം അജ്ഞാതവാസസ്യ വനവാസസ്യ ചാനഘ
 22 അദ്യാന്തം ഏഷാം ദുഃഖാനാം ഗന്താ ഭരതസത്തമ
 ഏകാഹ്നാ വിനിഹത്യേതം ഭവിഷ്യാമ്യ് ആത്മനോ ിന്ദുണഃ
 23 അദ്യായുർ ധാർതരാഷ്ടസ്യ ദുർമതേർ അക്രൂതാരമനഃ
 സമാപ്തം ഭരതശ്രേഷ്ഠ മാതാപിത്രോസ് ച ദർശനം
 24 അദ്യായം കൃത്യരാജസ്യ ഗന്തനോഃ കലപാംസനഃ
 പ്രാണാഞ് ശ്രിയം ച രാജ്യം ച ത്യക്ത്വാ ശേഷ്യതി ഭൂതലേ
 25 രാജാ ച ധൃതരാഷ്ടോ ിദ്യ ശ്രുത്വാ പുത്രം മയാ ഹതം
 സ്മരിഷ്യത്യ് അശ്രുഭം കർമ്മ യത് തച് ഛരകനി ബുദ്ധിജം
 26 ഇത്യ് ഉക്ത്വാ രാജശാർദൂല ഗദാം ആദായ വിദ്യവാൻ
 അവാതിഷ്ഠത യുദ്ധായ ശക്രോ വൃത്രം ഇവാഹൃയൻ
 27 തം ഉദ്യതഗദാം ദൃഷ്ട്വാ കൈലാസം ഇവ ശൃംഗിണം
 ഭീമസേനഃ പുനഃ ക്രുദ്ധോ ദുര്യോധനം ഉവാച ഹ
 28 രാജന്തേച് ച ധൃതരാഷ്ടസ്യ തഥാ ത്വം അപി ചാത്മനഃ
 സ്മര തദ് ദൃഷ്ട്വതം കർമ്മ യദ്യുത്തം വാരണാവതേ
 29 ദ്രൗപദീ ച പരിക്ലിഷ്ടാ സഭായാം യദ് രജസ്വലാ
 ദൃതേ ച വഞ്ചിതോ രാജാ യത് ത്വയാ സൗബലേന ച
 30 വനേ ദുഃഖം ച യത് പ്രാപ്തം അസ്സാഭിസ് ത്വത്കൃതം മഹത്
 വിരാടനഗരേ ചൈവ യോന്യന്തരഗതൈർ ഇവ
 തത് സർവം യാതയാമ്യ് അദ്യ ദിഷ്യാ ദൃഷ്ടോ ിസി ദുർമതേ
 31 ത്വത്കൃതേ ിസൗ ഹതഃ ശേതേ ശരതൽപേ പ്രതാപവാൻ

ഗാംഗേയോ മമിനാം ശ്രേഷ്ഠോ നിഹതോ യാജ്ഞസേനിനാ
 32 ഹതോ ദ്രോണസ് ച കർണസ് ച തഥാ ശല്യഃ പ്രതാപവാൻ
 വൈരാണേർ ആദികർതാ ച ശക്തിഃ സൗബലോ ഹതഃ
 33 പ്രാതികാമീ തഥാ പാപോ ദ്രുപദ്യാഃ ക്ലേശക്രൂർധതഃ
 ഭ്രാതരസ് തേ ഹതാഃ സർവേ ശൂരാ വിക്രാന്തയോധിനഃ
 34 ഏതേ ചാന്യേ ച ബഹവോ നിഹതാസ് ത്വക്തൃതേ നൃപാഃ
 ത്വാം അദ്യ നിഹനിഷ്യാമി ഗദയാ നാരൗ സംശയഃ
 35 ഇത്യ ഏവം ഉച്ചൈ രാജേന്ദ്ര ഭാഷമാണം വൃകോദരം
 ഉവാച വീതഭീ രാജൻ പുത്രസ് തേ സത്യവിക്രമഃ
 36 കിം കത്വിതേന ബഹുധാ യുധ്യസ്വ ത്വാം വൃകോദര
 അദ്യ തേ ഹം വിനേഷ്യാമി യുദ്ധശ്രദ്ധാം കലാധമ
 37 നൈവ ദുര്യോധനഃ ക്ഷുദ്ര കേന ചിത് ത്വദിധേന വൈ
 ശക്ത്യസ് ത്രാസയിതും വാചാ യഥാന്യഃ പ്രാകൃതോ നരഃ
 38 ചിരകാലേസ്തിതം ദിഷ്ട്യാ ഹൃദയസഥം ഇദം മമ
 ത്വയാ സഹ ഗദായുദ്ധം ത്രിദശൈർ ഉപപാദിതം
 39 കിം വാചാ ബഹുനോക്തേന കത്വിതേന ച ദുർമതേ
 വാണീ സമ്പദ്യതാം ഏഷാ കർമ്മണാ മാചിരം കൃഥാഃ
 40 തസ്യാ തദ് വചനം ശ്രത്വാ സർവ ഏവാദ്യപുജയൻ
 രാജാനഃ സോമകാശ് ചൈവ യേ തത്രാസൻ സമാഗതാഃ
 41 തതഃ സമ്പൃജിതഃ സർവൈഃ സമ്പ്രഹൃഷ്ടതന്ത്ര ങ്കഹഃ
 ഭൂയോ ധീരം മനസ് ചക്രേ യുദ്ധായ കരുനന്ദനഃ
 42 തം മത്തം ഇവ മാതംഗം തലതാലൈർ നരാധിപാഃ
 ഭൂയഃ സംഹർഷയാം ചക്രൂർ ദുര്യോധനം അമർഷണം
 43 തം മഹാത്മാ മഹാത്മാനം ഗദാം ഉദ്യമ്യ പാണ്ഡവഃ
 അഭിദുദ്രാവ വേഗേന ധാർതരാഷ്ട്രം വൃകോദരഃ
 44 ബൃഹന്തി കണ്ജരാസ് തത്ര ഹയാ ഹേഷന്തി ചാസക്രൂത്
 ശസ്ത്യാണി ചാപ്യ് അദീപ്യന്ത പാണ്ഡവാനാം ജയൈഷിണാം

അധ്യായം 56

1 [സ്]

തതോ ദുര്യോധനോ ദൃഷ്ട്യാ ഭീമസേനം തഥാഗതം
 പ്രത്യുദ്യയാവ് അദീനാത്ഥാ വേഗേന മഹതാ നദൻ
 2 സമാപേതതർ ആനദ്യ ശൃംഗിണൗ വൃഷഭാവ് ഇവ
 മഹാനിർഘാത ഘോഷശ് ച സമ്പ്രഹാരസ് തയോർ അഭ്രൂത്
 3 അഭവച് ച തയോർ യുദ്ധം തുമുലം ലോമ ഹാർഷണം
 ജിഗീഷതോർ യുധാ അന്യോന്യം ഇന്ദ്ര പ്രഹ്ലാദയോർ ഇവ
 4 ത്രധിരോക്ഷിതസർവാംഗൗ ഗദാഹസ്തൗ മനസിനൗ
 ദദൃശാതേ മഹാത്മാനൗ പുഷ്പിതാവ് ഇവ കംശുകൗ
 5 തഥാ തസ്മിൻ മഹായുദ്ധേ വർതമാനേ സുദാരുണേ
 ഖദ്യോതസംഘൈർ ഇവ ഖം ദർശനീയം വ്യരോചത
 6 തഥാ തസ്മിൻ വർതമാനേ സങ്കലേ തുമുലേ ദൃശം
 ഉഭാവ് ആപി പരിശ്രാന്തൗ യുധ്യമാനാവ് അരിന്ദമൗ
 7 തൗ മുഹൂർത്തം സമാശ്വസ്യ പുനർ ഏവ പരന്തപൗ
 അഭ്യഹാരയതാം തത്ര സമ്പ്രഗൃഹ്യ ഗദേ ശുഭേ
 8 തൗ തു ദൃഷ്ട്യാ മഹാവീര്യൗ സമാശ്വസ്തൗ നരർഷഭൗ
 ബലിനൗ വാരണൗ യദ്യദ് വാശിതാർഥേ മദോത്കടൗ
 9 അപാരവീര്യൗ സമ്പ്രേക്ഷ്യ പ്രഗൃഹീതഗദാവ് ഉഭൗ
 വിസ്മയം പരമം ജഗ്മുർ ദേവഗന്ധർവദാനവാഃ
 10 പ്രഗൃഹീതഗദൗ ദൃഷ്ട്യാ ദുര്യോധന വൃകോദരൗ
 സാംശയഃ സർവഭൂതാനാം വിജയേ സമപദ്യത
 11 സമാഗമ്യ തതോ ഭൂയോ ഭ്രാതരൗ ബലിനാം വരൗ
 അന്യോന്യസ്യാന്തര പ്രേപ്സു പ്രചക്രാതേ ിന്തരം പ്രതി
 12 യമദണ്ഡോപമാം ഗുർവീം ഇന്ദ്രാശനിം ഇവോദ്യതാം
 ദദൃശുഃ പ്രേക്ഷകാ രാജൻ രൗദ്രീം വിശസന്തിം ഗദാം
 13 ആവിധ്യതോ ഗദാം തസ്യ ഭീമസേനസ്യ സംയുഗേ
 ശബ്ദഃ സുതുമുലോ ഘോരോ മുഹൂർത്തം സമപദ്യത
 14 ആവിധ്യന്തം അഭിപ്രേക്ഷ്യ ധാർതരാഷ്ട്രോ ിഥ പാണ്ഡവം
 ഗദാം അലഘ്യ വേഗാം താം വിസ്മിതഃ സംബഭ്രവ ഹ
 15 ചരംശ് ച വിവിധാൻ മാർഗാൻ മണ്ഡലാനി ച ഭാരത
 അശോഭത തദാ വീരോ ഭൂയ ഏവ വൃകോദരഃ
 16 തൗ പരസ്സരം ആസാദ്യ യത് താവ് അന്യോന്യരക്ഷണേ

മാർജ്ജാരാവ് ഇവ ഭക്ഷാർഥേ തതക്ഷാതേ മുഹൂർ മുഹൂഃ
 17 അചരദ് ഭീമസേനസ് തു മാർഗാൻ ബഹുവിധാംസ് തഥാ
 മണ്ഡലാനി വിചിത്രാണി സ്ഥാനാനി വിവിധാനി ച
 18 ഗോമൂത്രികാണി ചിത്രാണി ഗതപ്രത്യാഗതാനി ച
 പരിമോക്ഷം പ്രഹാരാണാം വർജനം പരിധാവനം
 19 അഭിദ്രവണം ആക്ഷേപം അവസ്ഥാനം സവിഗ്രഹം
 പരാവർതന സംവർതം അവപ്സതം അഥാപ്സതം
 ഉപന്യസ്തം അപന്യസ്തം ഗദായുദ്ധവിശാരദൗ
 20 ഏവം തൗ വിചരന്തൗ തു ന്യൂല്പതാം വൈ പരസ്പരൗ
 വഞ്ചയന്തൗ പുനശ് ചൈവ ചേരതുഃ കരുസത്തമൗ
 21 വിക്രീഡന്തൗ സുബലിനൗ മണ്ഡലാനി പ്രചേരതുഃ
 ഗദാഹസ്തൗ തതസ് തൗ തു മണ്ഡലാവസ്ഥിതൗ ബലി
 22 ദക്ഷിണം മണ്ഡലം രാജൻ ധാർതരാഷ്ട്രോ ഭ്യവർതത
 സവ്യം തു മണ്ഡലം തത്ര ഭീമസേനോ ഭ്യവർതത
 23 തഥാ തു ചരതസ് തസ്യ ഭീമസ്യ രണമൂർധനി
 ദുര്യോധനോ മഹാരാജ പാർശ്വദേശേ ഭ്യതാഡയത്
 24 ആഹതസ് തു തദാ ഭീമസ് തവ പുത്രേണ ഭാരത
 ആവിധ്യത ഗദാം ഗുർവീം പ്രഹാരം തം അചിന്തയൻ
 25 ഇന്ദ്രാശനിസമാം ഘോരാം യമദണ്ഡം ഇവോദ്യതാം
 ദദൃശുസ് തേ മഹാരാജ ഭീമസേനസ്യ താം ഗദാം
 26 ആവിധ്യന്തം ഗദാം ദൃഷ്ട്വാ ഭീമസേനം തവാത്മജഃ
 സമുദ്യമ്യാ ഗദാം ഘോരാം പ്രത്യവിധ്യദ് അരിന്ദമഃ
 27 ഗദാ മാരുതവേഗേന തവ പുത്രസ്യ ഭാരത
 ശബ്ദു ആസീത് സുതുമുലസ് തേജശ് ച സമജായത
 28 സ ചരൻ വിവിധാൻ മാർഗാൻ മണ്ഡലാനി ച ഭാഗശഃ
 സമശോഭത തേജസ്വി ഭൂയോ ഭീമാത് സുയോധനഃ
 29 ആവിദ്ധാ സർവവേഗേന ഭീമേന മഹതീ ഗദാ
 സധൂമം സാർചിഷം ചാഗ്നിം മുമോചോഗ്രാ മഹാസ്വനാ
 30 ആധൃതാം ഭീമസേനേന ഗദാം ദൃഷ്ട്വാ സുയോധനഃ
 അദ്രിസാരമയീം ഗുർവീം ആവിധ്യൻ ബഹ്വ് അശോഭത
 31 ഗദാ മാരുതവേഗം ഹി ദൃഷ്ട്വാ തസ്യ മഹാത്മനഃ
 ഭയം വിവേശ പാണ്ഡുൻ വൈ സർവാൻ ഏവ സസോമകാൻ
 32 തൗ ദർശയന്തൗ സമരേ യുദ്ധക്രീഡാം സമന്തതഃ

ഗദാഭയാം സഹസാന്യോന്യം ആജ്ഞാമൂർ അരിന്ദമൗ
 33 തൗ പരസ്പരം ആസാദ്യ ദംഷ്ട്രാഭയാം ദ്വിരദൗ യഥാ
 അശോഭേതാം മഹാരാജ ശോണിതേന പരിപ്ലൗതൗ
 34 ഏവം തദ് അഭവദ് യുദ്ധം ഘോരരൂപം അസംവൃതം
 പരിവൃത്തേ ിഹനി ക്രൂരം വൃത്രവാസവയോർ ഇവ
 35 ദൃഷ്ട്വാ വ്യവസ്ഥിതം ഭീമം തവ പുത്രോ മഹാബലഃ
 ചരംഗ് ചിത്രതരാൻ മാർഗാൻ കൗന്തേയം അഭിദുദുവേ
 36 തസ്യ ഭീമോ മഹാവേഗാം ജാംബുനദപരിഷ്കൃതാം
 അഭികൃദ്ധസ്യ ക്രുദ്ധസ് തു താഡയാം ആസ താം ഗദാം
 37 സവിസ്ഫലിംഗോ നിർഹ്രാദസ് തയോസ് തത്രാഭിലാതജഃ
 പ്രാദുരാസിൻ മഹാരാജ സൃഷ്ടയോർ വജ്രയോർ ഇവ
 38 വേഗവത്യാ തയാ തത്ര ഭീമസേനപ്രമുക്തയാ
 നിപതന്ത്യാ മഹാരാജ പൃഥിവീസമകമ്പത
 39 താം നാമൃഷ്യത കൗരവ്യോ ഗദാം പ്രതിഹതാം രണേ
 മത്തോ ദ്വിപ ഇവ ക്രുദ്ധഃ പ്രതിജ്ജഞ്ജര ദർശനാത്
 40 സ സവ്യം മണ്ഡലം രാജന് ഉദ്ദ്രാമ്യ കൃതനിശ്ചയഃ
 ആജ്ഞേല്ല മുർധ്നി കൗന്തേയം ഗദയാ ഭീമവേഗയാ
 41 തയാ ത് അഭിഹതോ ഭീമഃ പുത്രേണ തവ പാണ്ഡവഃ
 നാകമ്പത മഹാരാജ തദ് അദ്ഭുതം ഇവാഭവത്
 42 ആശ്ചര്യം ചാപി തദ് രാജൻ സർവസൈന്യാന്യ് അപൂജയൻ
 യദ് ഗദാഭിഹതോ ഭീമോ നാകമ്പത പദാത് പദം
 43 തതോ ഗുരുതരാം ദിപ്താം ഗദാം ഹേമപരിഷ്കൃതാം
 ദുര്യോധനായ വ്യസൃജദ് ഭീമോ ഭീമപരാക്രമഃ
 44 തം പ്രഹാരം അസംദ്രാന്തോ ലാഘവേന മഹാബലഃ
 മോഘം ദുര്യോധനസ് ചക്രേ തത്രാദ്രദ് വിസ്മയോ മഹാൻ
 45 സാ ഇ മോഘാ ഗദാ രാജൻ പതന്തീ ഭീമ ചോദിതാ
 ചാലയാം ആസ പൃഥിവീം മഹാനിർഘാത നിസ്വനാ
 46 ആസ്ഥായ കൗശികാൻ മാർഗാൻ ഉത്പതൻ സ പുനഃ പുനഃ
 ഗദാ നിപാതം പ്രജ്ഞായ ഭീമസേനം അവഞ്ചയത്
 47 വഞ്ചയിത്യാ തഥാ ഭീമം ഗദയാ ക്ഷുസത്തമഃ
 താഡയാം ആസ സങ്കുഭോ വക്ഷോ ദേശേ മഹാബലഃ
 48 ഗദയാഭിഹതോ ഭീമോ മുഹ്യമാനോ മഹാരണേ
 നാഭ്യമന്യത കർതവ്യം പുത്രേണാഭ്യാഹതസ് തവ

49 തസ്തിംസ് തഥാ വർത്തമാനേ രാജൻ സോമക പാണ്ഡവഃ
 ഭൃശോപഹത സങ്കൽപാ നഹൃഷ്ട മനസോ ഫഭവൻ
 50 സ തു തേന പ്രഹാരേണ മാതംഗ ഇവ രോഷിതഃ
 ഹസ്തിവദ് ധസ്തി സങ്കാശം അഭിദ്രുവ തേ സൃതം
 51 തതസ് തു രഭസോ ഭീമോ ഗദയാ തനയം തവ
 അഭിദ്രുവ വേഗേന സിംഹോ വനഗജം യഥാ
 52 ഉപസൃത്യ തു രാജാനം ഗദാ മോക്ഷവിശാരദഃ
 ആവിയ്യത ഗദാം രാജൻ സമുദ്ദിശ്യ സൃതം തവ
 53 അതാഡയദ് ഭീമസേനഃ പാർശ്വേ ദുര്യോധനം തദാ
 സ വിഹൃലഃ പ്രഹാരേണ ജാനുഭ്യോ അഗമൻ മഹീം
 54 തസ്തിംസ് തു ഭരതശ്രേഷ്ഠേ ജാനുഭ്യോ അവനീം ഗതേ
 ഉദതിഷ്ഠത് തതോ നാദഃ സൃഞ്ജയാനാം ജഗത്പതേ
 55 തേഷാം തു നിനദം ശ്രുത്യാ സൃഞ്ജയാനാം നരർഷഭഃ
 അമർഷാദ് ഭരതശ്രേഷ്ഠ പുത്രസ് തേ സമകപ്യത
 56 ഉത്തമായ തു മഹാബാഹുഃ ക്രുദ്ധോ നാഗ ഇവ ശ്വസൻ
 ദിധക്ഷന് ഇവ നേത്രാഭ്യോ ഭീമസേനം അഭൈക്ഷത
 57 തതഃ സ ഭരതശ്രേഷ്ഠോ ഗദാപാണിർ അഭിദ്രവത്
 പ്രഥമിഷ്യന് ഇവ ശിരോ ഭീമസേനസ്യ സംയുഗേ
 58 സ മഹാത്മാ മഹാത്മാനം ഭീമം ഭീമപരാക്രമഃ
 അതാഡയച് ഛംഖദേശേ സ ചചാലാചലോപമഃ
 59 സ ഭൂയഃ ശൂശ്രുഭേ പാർഥസ് താഡിതോ ഗദയാ രണേ
 ഉദ്ഭിന്ന ത്വധിരോ രാജൻ പ്രഭിന്ന ഇവ കഞ്ജരഃ
 60 തതോ ഗദാം വീര ഹണീം അയോ മയിഃ പ്രഗൃഹ്യ വജ്രാശനിതുല്യനിസ്വ
 നാം
 അതാഡയച് ഛത്രം അമിത്രകർശനോഃ ബലേന വിക്രമ്യ ധനഞ്ജയാഗ്രജഃ
 61 സ ഭീമസേനാഭിഹതസ് തവാത്മജഃ പപാത സങ്കമ്പിത ദേഹബന്ധനഃ
 സുപുഷ്പിതോ മാരുതവേഗതാഡിതോഃ മഹാവനേ സാല ഇവാവാഘൂർണിതഃ
 62 തതഃ പ്രണേദൂർ ജഹൃഷ്ടസ് ച പാണ്ഡവഃഃ സമീക്ഷ്യ പുത്രം പതിതം ക്ഷിതൗ
 തവ
 തഥ സുതസ് തേ പ്രതിലഭ്യ ചേതനാംഃ സമുത്പപാത ദ്വിരഭോ യഥാ ഹ്രദാത്
 63 സ പാർഥിവോ നിത്യം അമർഷിതസ് തദാഃ മഹാരഥഃ ശിക്ഷിതവത്
 പരിഭ്രമൻ
 അതാഡയത് പാണ്ഡവം അഗ്രതഃ സ്ഥിതംഃ സ വിഹൃലാംഗോ ജഗതീം ഉപാസ്മ്യ

ശത്

64 സ സ്മിഹ നാദാൻ വിനനാദ കൗരവോ; നിപാത്യ ഭ്രമൗ യുധി ഭീമം ഓജസാ
ബിഭേദ ചൈവാശനി തുല്യതേജസാ; ഗദാ നിപാതേന ശരീരക്ഷണം

65 തതോ fന്തരിക്കേഷ നിനദോ മഹാൻ അഭൂദ്; ദിവൗകസാം അപ്സരസാം ച
നേദുഷാം

പപാത ചോച്ഛര മര പ്രവേരിതം; വിചിത്രപുഷ്പോത്കര വർഷം ഉത്തമം

66 തതഃ പരാൻ ആവിശദ് ഉത്തമം ഭയം; സമീക്ഷ്യ ഭ്രമൗ പതിതം നരോത്തമം
അഹീയമാനം ച ബലേന കൗരവം; നിശമ്യ ഭേദം ച ദ്രവസ്യ വർമണഃ

67 തതോ മുഹൂർതാദ് ഉപലഭ്യ ചേതനാം; പ്രമുജ്യ വക്ത്രം ങ്ധിരാർധം ആരമനഃ
ധൃതിം സമാലംബ്യ വിവൃത്തലോചനോ; ബലേന സംസ്തഭ്യ വൃകോദരഃ സ്ഥിതഃ

അധ്യായം 57

1 [സ്]

സമുദീർണം തതോ ദൃഷ്ട്യാ സാംഗ്രാമം കരുമുഖ്യയോഃ
 അഥാബ്രവീദ് അർജുനസ് തു വാസുദേവം യശസിനം
 2 അനയോർ വീരയോർ യുദ്ധേ കോ ജ്യായാൻ ഭവതോ മതഃ
 കസ്യ വാ കോ ഗുണോ ഭൂയാൻ ഏതദ് വദ ജനാർദന

3 [വാ]

ഉപദേശോ ഫനയോസ് തുല്യോ ഭീമസ് തു ബലവത്തരഃ
 കൃതയത്തരസ് ത്വ് ഏഷ ധാർതരാഷ്ട്രോ വൃകോദരാത്
 4 ഭീമസേനസ് തു ധർമേണ യുധ്യമാനോ ന ജേഷ്യതി
 അന്ത്യായേന തു യുധ്യൻ വൈ ഹന്ത്യാദ് ഏഷ സുയോധനം

5 മായയാ നിർജിതാ ദേവൈർ അസുരാ ഇതി നഃ ശ്രൂതം
 വിരോചനസ് ച ശക്രേണ മായയാ നിർജിതഃ സഖേ
 മായയാ ചാക്ഷിപത് തേജോ വൃത്രസ്യ ബലസ്യദനഃ
 6 പ്രതിജ്ഞാതം തു ഭീമേന ദ്യുതകാലേ ധനഞ്ജയ

ഊരൂ ഭേത്സ്യാമി തേ സംഖ്യേ ഗദയേതി സുയോധനം
 7 സോ ിയം പ്രതിജ്ഞാം താം ചാപി പാരയിത്യാരി കർശനഃ
 മായാവിനം ച രാജാനം മായയൈവ നികൃത്തു

8 യദ്വ് ഏഷ ബലം ആസ്ഥായ ന്ത്യായേന പ്രഹരിഷ്യതി
 വിഷാമസ്ഥസ് തതോ രാജാ ഭവിഷ്യതി യധിഷ്ഠിരഃ
 9 പുനർ ഏവ ച വക്ഷ്യാമി പാണ്ഡവേദം നിബോധ മേ
 ധർമരാജാപരാധേന ഭയം നഃ പുനരാഗതം

10 കൃത്യാ ഹി സുമഹത് കർമഹത്യാ ഭീഷ്മ മുഖാൻ കരൂൻ
 ജയഃ പ്രാപ്തോ യശസ് ചാഗ്ര്യം വൈരം ച പ്രതിയാതിതം
 തദ് ഏവം വിജയഃ പ്രാപ്തഃ പുനഃ സംശയിതഃ കൃതഃ

11 അബുദ്ധിർ ഏഷാ മഹതീ ധർമരാജസ്യ പാണ്ഡവ
 യദ് ഏകവിജയേ യുദ്ധേ പണിതം കൃതം ഹൗദൃഗം
 സുയോധനഃ കൃതീ വീര ഏകായനഗതസ് തഥാ
 12 അപി ചോശനസാ ഗീതഃ ശ്രൂയതേ ിയം പുരാതനഃ
 ശ്ലോകസ് തത്പാർഥ സഹിതസ് തൻ മേ നിഗദതഃ ശൃണു

13 പുനരാവർത്തമാനാനാം ഭഗാനാം ജീവിതൈഷിണാം
 ഭതവ്യം അരിശേഷാണാം ഏകായനഗതാ ഹി തേ
 14 സുയോധനം ഇമം ഭഗം ഹതസൈന്യം ഹ്രദം ഗതം

പരാജിതം വനപ്രേപ്തം നിരാശം രാജ്യലംഭനേ
 15 കോ ന് ഏഷ സൂയുഗേ പ്രാജ്ഞഃ പുനർ ദ്വന്ദ്വേ സമാഹൃതേത്
 അപി വോ നിർജിതം രാജ്യം ന ഹരേത സുയോധനഃ
 16 യസ് ത്രയോദശ വർഷാണി ഗദയാ കൃതനിശ്രമഃ
 ചരത്യ് ഊർധ്വം ച തിര്യക് ച ഭീമസേനജീലാംസയാ
 17 ഏവം ചേൻ ന മഹാബാഹുർ അന്യായേന ഹനിഷ്യതി
 ഏഷ വഃ കൗരവോ രാജാ ധാർതരാഷ്ട്രോ ഭവിഷ്യതി
 18 ധനഞ്ജയസ് തു ശ്രുത്യൈതത് കേശവസ്യ മഹാത്മനഃ
 പ്രേക്ഷതോ ഭീമസേനസ്യ ഹസ്തേനോരും അതാഡയത്
 19 ഗൃഹ്യ സഞ്ജ്ഞാം തതോ ഭീമോ ഗദയാ വ്യചരദ് രണേ
 മണ്ഡലാനി വിചിത്രാണി യമകാനിതരാണി ച
 20 ദക്ഷിണം മണ്ഡലം സവ്യം ഗോമുത്രകം അമാപി ച
 വ്യചരത് പാണ്ഡവോ രാജന് അരിം സംമോഹയന് ഇവ
 21 തമൈവ തവ പുത്രോ ിപി ഗദാ മാർഗവിശാരദഃ
 വ്യചരൽ ലഘുചിത്രം ച ഭീമസേനജീലാംസയാ
 22 ആധുന്വന്തൗ ഗദേ ഘോരേ ചന്ദനാഗരുരൂഷിതേ
 വൈരസ്യാന്തം പരിപ്ലന്തൗ രണേ ക്രുദ്ധാവ് ഇവാന്തകൗ
 23 അന്യോന്യം തൗ ജീലാംസന്തൗ പ്രവീരൗ പുരുഷർഷഭൗ
 യുധധാതേ ഗരുന്മന്തൗ യഥാ നാഗാമിഷൈഷിണൗ
 24 മണ്ഡലാനി വിചിത്രാണി ചരതോർ നൃപ ഭീമയോഃ
 ഗദാ സമ്പാതജാസ് തത്ര പ്രജ്ജ്ഞഃ പാവകാർചിഷഃ
 25 സമം പ്രഹരതോസ് തത്ര ശൂരയോർ ബലിനോർ മൃദേ
 ക്ഷുണ്ണയോർ വായുനാ രാജൻ ദ്വയോർ ഇവ സമുദ്രയോഃ
 26 തയോഃ പ്രഹരതോസ് തുല്യം മത്തകുഞ്ജരയോർ ഇവ
 ഗദാ നിർഘാതസംഹ്രാദഃ പ്രഹാരാണാം അജായത
 27 തസ്മിംസ് തദാ സമ്പ്രഹാരേ ദാരുണേ സങ്കലേ ഭൃശം
 ഉഭാവ് അപി പരിശ്രാന്തൗ യുധുമാനാവ് അരിന്ദമൗ
 28 തൗ മുഹൂർത്തം സമാശ്വസ്യ പുനർ ഏവ പരന്തപൗ
 അഭ്യഹാരയതാം ക്രുദ്ധൗ പ്രഗൃഹ്യ മഹതീ ഗദേ
 29 തയോഃ സമഭവദ് യുദ്ധം ഘോരരൂപം അസംവൃതം
 ഗദാ നിപാതൈ രാജേന്ദ്ര തക്ഷതോർ വൈ പരസ്പരം
 30 വ്യായാമപ്രദൃതൗ തൗ തു വൃഷഭാക്ഷൗ തരസിനൗ
 അന്യോന്യം ജഘ്നതുർ വീരൗ പങ്കസന്മൗ മഹിഷാവ് ഇവ

31 ജർജരീകൃതസർവാംഗൗ ഭയിരേണാഭിസന്ധ്യാതു
 ദദൃശാതേ ഹിമവതി പുഷ്പിതാവ് ഇവ കിംശ്രുകൗ
 32 ദുര്യോധനേന പാർഥസ്തു വിവരേ സമ്പ്രദർശിതേ
 ഈഷദ് ഉത്തുയമാനസ്തു സഹസാ പ്രസസാഹ ഹ
 33 തം അദ്യാശഗതം പ്രാജ്ഞോ രണേ പ്രേക്ഷ്യ വൃകോദരഃ
 അവാക്ഷിപദ് ഗദാം തസ്മൈ വേഗേന മഹതാ ബലി
 34 അവക്ഷേപം തു തം ദൃഷ്ട്വാ പുത്രസ്തു തവ വിശാം പതേ
 അപാസർപത് തതഃ സ്ഥാനാത് സാ മോഘാ നൃപതദ് ഭൂവി
 35 മോക്ഷയിത്വാ പ്രഹാരം തം സുതസ്തു തവ സ സംഭ്രമാത്
 ഭീമസേനം ച ഗദയാ പ്രാഹരത് കരുസത്തമഃ
 36 തസ്യ വിഷ്യന്മാനേന ഭയിരേണാമിതുജസഃ
 പ്രഹാര ഗുരു പാതാച് ച മുർഛേവ സമജായത
 37 ദുര്യോധനസ്തു തം ച വേദ പീഡിതം പാണ്ഡവം രണേ
 ധാരയാം ആസ ഭീമോ ഫി ശരീരം അതിപീഡിതം
 38 അമന്യത സ്ഥിതം ഹ്യസ്തനം പ്രഹരിഷ്യന്തം ആഹവേ
 അതോ ന പ്രാഹരത് തസ്മൈ പുനർ ഏവ തവാത്മജഃ
 39 തതോ മുഹൂർതം ആശ്വസ്യ ദുര്യോധനം അവസ്ഥിതം
 വേഗേനാഭ്യദ്രവദ് രാജൻ ഭീമസേനഃ പ്രതാപവാൻ
 40 തം ആപതന്തം സന്ദ്രേക്ഷ്യ സംരണ്ണം അമിതുജസം
 മോഘം അസ്യ പ്രഹാരം തം ചികീർഷൂർ ഭരതർഷഭ
 41 അവസ്ഥാനേ മതിം കൃത്വാ പുത്രസ്തു തവ മഹാമനഃ
 ഇയേഷോത്പതിതും രാജംശ് ചരലയിഷ്യൻ വൃകോദരം
 42 അബുധ്യദ് ഭീമസേനസ്തു തദ് രാജ്ഞസ്തു ചികീർഷിതം
 അഥാസ്യ സമഭിദൃത്യ സമുക്രമ്യ ച സിംഹവത്
 43 സ്തുത്യാ വഞ്ചയതോ രാജൻ പുനർ ഏവോത്പതിഷ്യതഃ
 ഊരുദ്യോം പ്രാഹിണോദ് രാജംഗദാം വേഗേന പാണ്ഡവഃ
 44 സാ വജ്രനിഷ്പേഷ സമാ പ്രഹിതാ ഭീമകർമ്മണാ
 ഊരൂ ദുര്യോധനസ്യാഥ ബഭഞ്ജേ പ്രിയദർശനൗ
 45 സ പപാത നരവ്യാഘ്രോ വസുധാം അന്തനാദയൻ
 ഭഗോരുർ ഭീമസേനേന പുത്രസ്തു തവ മഹീപതേ
 46 വവുർ വാതാഃ സനിരൂഘാതാഃ പാഠസുവർഷം പപാത ച
 ചചാല പൃഥിവീ ചാപി സവൃക്ഷക്ഷുപ പർവതാ
 47 തസ്മിൻ നിപതിതേ വിരേ പത്യൗ സർവമഹീക്ഷിതാം

മഹാസ്വനാ പുനർ ദീപ്താ സനിർഘാതാ ഭയങ്കരീ
 പപാത ചോൽകാ മഹതീ പതിതേ പൃഥിവീപതൗ
 48 തഥാ ശോണിതവർഷം ച പാംസുവർഷം ച ഭാരത
 വവർഷ മഘവാംസ് തത്ര തവ പുത്രേ നിപാതിതേ
 49 യക്ഷാണാം രാക്ഷസാനാം ച പിശാചാനാം തഥൈവ ച
 അന്തരിക്ഷേ മഹാനാദഃ ശ്രൂയതേ ഭരതർഷഭ
 50 തേന ശബ്ദേന ഘോരേണ മൃഗാണാം അഥ പക്ഷിണാം
 ജജ്ഞേത ഘോരതമഃ ശബ്ദോ ബഹുനാം സർവതോദിശം
 51 യേ തത്ര വാജീനഃ ശേഷാ ഗജാശ് ച മനയൈഃ സഹ
 മുച്യുസ് തേ മഹാനാദം തവ പുത്രേ നിപാതിതേ
 52 ഭേരീശംഖമൃദംഗാനാം അഭവച് ച സ്വനോ മഹാൻ
 അന്തർഭൂമി ഗതശ് ചൈവ തവ പുത്രേ നിപാതിതേ
 53 ബഹു പാദൈർ ബഹു ഭുജൈഃ കബന്ധൈർ ഘോരദർശനൈഃ
 നൃത്യദ്ഭിർ ഭയദൈർ വ്യാപ്താ ദിശസ് തത്രാഭവൻ നൃപ
 54 ധ്വജവന്തോ ിസ്സുവന്തശ് ച ശസ്സുവന്തസ് തഥൈവ ച
 പ്രാകമ്പന്ത തതോ രാജംസ് തവ പുത്രേ നിപാതിതേ
 55 ഹ്രദാഃ കൂപാശ് ച ഭധിരം ഉദ്ദേമൂർ നൃപസന്തമ
 നദ്യശ് ച സുമഹാവേശാഃ പ്രതിസ്രോതോ വഹാഭവൻ
 56 പുല്ലിംഗാ ഇവ നാര്യസ് തു സ്ത്രീലിംഗാഃ പുരുഷാഭവൻ
 ദുര്യോധനേ തദാ രാജൻ പതിതേ തനയേ തവ
 57 ദൃഷ്ട്വാ താൻ അദ്ഭുതോത്പാതാൻ പാഞ്ചാലാഃ പാണ്ഡവൈഃ സഹ
 ആവിഗമനസഃ സർവേ ബഭ്രുവൂർ ഭരതർഷഭ
 58 യയൂർ ദേവാ യഥാകാമം ഗന്ധർവാപ്സരസസ് തഥാ
 കഥയന്തോ ിദ്ഭുതം യുദ്ധം സുതയോസ് തവ ഭാരത
 59 തഥൈവ സിദ്ധാ രാജേന്ദ്ര തഥാ വാതിക ചാരണാഃ
 നരസിംഹൗ പ്രശംസന്തൗ വിപ്രജഗൂർ യഥാഗതം

അധ്യായം 58

1 [സ്]

തം പാതിതം തതോ ദൃഷ്ട്യാ മഹാശാലം ഇവോദ്ഗതം
 പ്രഹൃഷ്ടമനസഃ സർവേ ബഭ്രുവുസ് തത്ര പാണ്ഡവഃ
 2 ഉന്മത്തം ഇവ മാതംഗം സിംഹേന വിനിപാതിതം
 ദദൃശൂർ ഹൃഷ്ടരോമാണഃ സർവേ തേ ചാപി സോമകാഃ
 3 തതോ ദുര്യോധനം ഹത്യാം ഭീമസേനഃ പ്രതാപവാൻ
 പതിതം കൗരവേന്ദ്രം തം ഉപഗമ്യേദം അബ്രവീത്
 4 ഗൗർ ഗൗർ ഇതി പുരാ മന്ദദ്രൗപദീം ഏകവാസസാം
 യത് സഭായാം ഹസന്ത് അസ്സാംസ് തദാ വദസി ദുർമതേ
 തസ്യാവഹാസസ്യ ഫലം അദ്യ ത്വം സമവാപ്ലഹി
 5 ഏവം ഉക്ത്യാ സ വാമേന പദാ മൗലിം ഉപാസ്മശത്
 ശിരശ് ച രാജസിംഹസ്യ പാദേന സമലോഡയത്
 6 തഥൈവ ക്രോധസംരക്ഷോ ഭീമഃ പരബലാർദനഃ
 പുനർ ഏവാബ്രവീദ് വാക്യം യത് തച് ചതുണ നരാധിപ
 7 യേ fസ്താൻ പുരോ fപന്തുത്യന്ത പുനർ ഗൗർ ഇതി ഗൗർ ഇതി
 താൻ വയം പ്രതിന്തുത്യാമഃ പുനർ ഗൗർ ഇതി ഗൗർ ഇതി
 8 നാസ്താകം നിക്രതിർ വഹ്നിർ നാക്ഷ ദൃതം ന വഞ്ചനാ
 സ്വബാഹുബലം ആശ്രിത്യ പ്രബാധാമോ വയം രിപൂൻ
 9 സോ fവാപ്യ വൈരസ്യ പരസ്യ പാരഃ വൃകോദരഃ പ്രാഹ ശന്നൈഃ പ്രഹസ്യ
 യുധിഷ്ഠിരം കേശവ സൃഞ്ജയാംശ് ച; ധനഞ്ജയം മാദ്രവതീസുതൗ ച
 10 രജസ്വലാം ദ്രൗപദീം ആനയൻ യേ; യേ ചാപ്യ് അകർവന്ത സദസ്യ വസ്ത്വാം
 താൻ പശ്യധ്വം പാണ്ഡവൈർ ധാർതരാഷ്ട്രാൻ; രണേ ഹതാംസ് തപസാ
 യാജ്ഞസേന്യാഃ
 11 യേ നഃ പുരാ ഷണ്ഡതിലാൻ അവോചൻ; ക്രൂരാ രാജേണാ ധൃതരാഷ്ടസ്യ പുത്രാഃ
 തേ നോ ഹതാഃ സഗണാഃ സാനബന്ധാഃ; കാമം സ്വർഗം നരകം വാ വ്രജാമഃ
 12 പുനശ് ച രാജ്ഞഃ പതിതസ്ത്വ ഭൂമൗ; സ താം ഗദാം സ്തന്ധഗതാം നിരീക്ഷ്യ
 വാമേന പാദേന ശിരഃ പ്രമുദ്യഃ; ദുര്യോധനം നൈകൃതികേത്യ് അവോചത്
 13 ഹൃഷ്ടേന രാജൻ കരു പാർഥിവസ്യഃ; ക്ഷുദ്രാത്മനാ ഭീമസേനേന പാദം
 ദൃഷ്ട്യാ കൃതം മൂർധനി നാഭ്യനന്ദൻ; ധർമാത്മാനഃ സോമകാനാം പ്രബർഹാഃ
 14 തവ പുത്രം തഥാ ഹത്യാ കത്ഥമാനം വൃകോദരം
 നൃത്യമാനം ച ബഹുശോ ധർമരാജോ fബ്രവീദ് ഇദം
 15 മാ ശിരോ fസ്യ പദാ മർദിർ മാ ധർമസ് തേ fത്യഗാൻ മഹാൻ

രാജാ ജ്ഞാതീർ ഹതശ് ചായം നൈതൻ ന്യായും തവാനഘ
 16 വിധ്യന്തോ ഽയം ഹതാമാത്യോ ഹതഭ്രാതാ ഹതപ്രജഃ
 ഉത്സന്നപിണ്ഡോ ഭ്രാതാ ച നൈതൻ ന്യായും കൃതം ത്വയാ
 17 ധാർമികോ ഭീമസേനോ ഽസാവ് ഇത്യ് ആഹുസ് ത്വാം പുരാ ജനാഃ
 സ കസ്താദ് ഭീമസേന ത്വം രാജാനം അധിതിഷ്ടസി
 18 ദൃഷ്ട്വാ ദുര്യോധനം രാജാ കന്തിപുത്രസ് തഥാഗതം
 നേത്രാഭ്യോ അശ്രുപൂർണാഭ്യോ ഇദം വചനം അബ്രവീത്
 19 ന്തനം ഏതദ് ബലവതാ ധാത്രാദിഷ്ടം മഹാത്മനാ
 യദ് വയം ത്വാം ജീഘാംസാമസ് ത്വം ചാസ്താൻ കരുസത്മ
 20 ആത്മനോ ഹ്യ് അപരാധേന മഹദ് വ്യസനം ഈദൃശം
 പ്രാപ്തവാൻ അസി യൽ ലോഭാൻ മദാദ് ബാല്യാച് ച ഭാരത
 21 ഘാതയിത്വാ വയസ്യാംഗ് ച ഭ്രാതൃൻ അഥ പിതൃംസ് തഥാ
 പുത്രാൻ പൗത്രാംസ് തഥാചാര്യാംസ് തതോ ഽസി നിയനം ഗതഃ
 22 തവാപരാധാദ് അസ്താഭിർ ഭ്രാതരസ് തേ മഹാരഥാഃ
 നിഹതാ ജ്ഞാതയശ് ചാനന്യേ ദിഷ്ടും മന്യേ ദുരത്യയം
 23 സ്തേഷാശ് ച പ്രസ്തേഷാശ് ചൈവ ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ വിഹവലഃ
 ഗർഹയിഷ്യന്തി നോ ന്തനം വിധവാഃ ശോകകർശിതാഃ
 24 ഏവം ഉക്ത്വാ സുദുഃഖാർതോ നിശശ്വാസ സ പാർഥിവഃ
 വിലലാപ ചിരം ചാപി ധർമപുത്രോ യുധിഷ്ഠിരഃ

അധ്യായം 59

1 [ധൃ]

അധർമ്മേണ ഹതം ദൃഷ്ട്വാ രാജാനം മാധവോത്തമഃ
കിം അബ്രവീത് തദാ സുത ബലദേവോ മഹാബലഃ

2 ഗദായുദ്ധവിശേഷജ്ഞോ ഗദായുദ്ധവിശാരദഃ
കൃതവാൻ രൗഹിണേയോ യത് തൻ മമാചക്ഷ്യ സഞ്ജയ

3 [സ്]

ശിരസ്യ് അഭിഹതം ദൃഷ്ട്വാ ഭീമസേനേന തേ സുതം
രാമഃ പ്രഹരതാം ശ്രേഷ്ഠസ് ചക്രോധ ബലവദ് ബലീ

4 തതോ മധ്യേ നരേന്ദ്രാണാം ഊർധ്വബാഹുർ ഹലായുധഃ
കർവൻ ആർതസ്വരം ഘോരം ധിഗ് ധിഗ് ഭീമേത്യ് ഉവാച ഹ

5 അഹോ ധോഗ് യദ് അധോ നാഭഃ പ്രഹൃതം ശുദ്ധവിക്രമേ
നൈതദ് ദൃഷ്ട്വാ ഗദായുദ്ധേ കൃതവാൻ യദ് വൃകോദരഃ

6 അധോ നാഭ്യോ ന ഹന്തവ്യം ഇതി ശാസ്ത്രസ്യ നിശ്ചയഃ
അയം ത്വ് അശാസ്ത്രവിൻ മൂഢഃ സ്വച്ഛന്ദാത് സമ്പ്രവർതതേ

7 തസ്യ തത് തദ് ബ്രുവാണസ്യ രോഷഃ സമഭവൻ മഹാൻ
തതോ ലാംഗലം ഉദ്യമ്യ ഭീമം അഭ്യദ്രവദ് ബലീ

8 തസ്യോർധ്വ ബാഹോഃ സദൃശം രൂപം ആസീൻ മഹാത്മനഃ
ബഹുധാതുവിചിത്രസ്യ ശ്വേതസ്യേവ മഹാഗിരേഃ

9 തം ഉത്പതന്തം ജഗ്രാഹ കേശവോ വിനയാനതഃ
ബാഹുഭ്യോം പീനവൃത്താഭ്യോം പ്രയത്താദ് ബലവദ് ബലീ

10 സിതാസിതൗ യദുവരൗ ശുശ്രൂഭാതേ ധികം തതഃ
നഭോഗതൗ യഥാ രാജംഗ് ചന്ദ്രസൂര്യൗ ദിനക്ഷയേ

11 ഉവാച ചൈനം സംരബ്ധം ശമയന്ത് ഇവ കേശവഃ
ആത്മവൃദ്ധീർ മിത്ര വൃദ്ധീർ മിത്ര മിത്രോദയസ് തഥാ

വിപരീതം ദ്വിഷത്വ് ഏതത് ഷഡ് വിധാ വൃദ്ധീർ ആത്മനഃ
12 ആത്മന്യ് അപി ച മിത്രേഷു വിപരീതം യദാ ഭവേത്

തദാ വിദ്യാൻ മനോ ജ്യാനിം ആശു ശാന്തി കരോ ഭവേത്
13 അസ്താകം സഹജം മിത്രം പാണ്ഡവഃ ശുദ്ധപൗരുഷഃ

സ്വകഃ പിതൃഷ്ടസുഃ പുത്രാസ് തേ പരൈർ നികൃതാ ഭൃശം
14 പ്രതിജ്ഞാ പാരണം ധർമഃ ക്ഷത്രിയസ്യേതി വേത്ഥ ഹ

സുയോധനസ്യ ഗദയാ ഭക്താസ്ത്യ് ഊരൂ മഹാഹവേ
ഇതി പൂർവം പ്രതിജ്ഞാതം ഭീമേന ഹി സഭാ തലേ

15 മൈത്രേയേണാഭിശപ്തം ച പൂർവം ഏവ മഹർഷിണാ
 ഊരൂ ഭേത്യതി തേ ഭീമോ ഗദയേതി പരന്തപ
 അതോ ദോഷം ന പശ്യാമി മാ ക്രൂധസ് ത്വം പ്രലംബഹൻ
 16 യൗനൈർ ഹർദ്ദൈർദ്ദം ച സംബന്ധൈഃ സംബദ്ധാ സ്തേഹ പാണ്ഡവൈഃ
 തേഷാം വൃദ്ധ്യാഭിവൃദ്ധിർ നോ മാ ക്രൂധഃ പുരുഷർഷഭ
 17 [രാമ]
 ധർമ്മഃ സുചരിതഃ സദ്ഭിഃ സഹ ദ്വാഭ്യാം നിയച്ഛതി
 അർഥം ചാത്യർഥ ലുബ്ധസ്യ കാമം ചാതിപ്രസംഗിനഃ
 18 ധർമ്മാർഥം ധർമ്മകാമം ച കാമാർഥം ചാപ്യ് അപീഡയൻ
 ധർമ്മാർഥകാമാൻ യോ ഭ്യേത്യതി സോ ഭ്യത്യന്തം സുഖം അശ്ലതേ
 19 തദ് ഇദം വ്യാകലം സർവം കൃതം ധർമ്മസ്യ പീഡനാത്
 ഭീമസേനേന ഗോവിന്ദ കാമം ത്വം തു യഥാത്ഥ മാം
 20 [വാ]
 അരോഷണോ ഹി ധർമ്മാത്മാ സതതം ധർമ്മവത്സലഃ
 ഭവാൻ പ്രഖ്യായതേ ലോകേ തസ്മാത് സംശാമ്യ മാ ക്രൂധഃ
 21 പ്രാപ്തം കലിയുഗം വിദ്ധി പ്രതിജ്ഞാം പ്രാണവസ്യ ച
 ആന്യം യാതു വൈരസ്യ പ്രതിജ്ഞായാഗ് ച പാണ്ഡവഃ
 22 [സ]
 ധർമ്മച് ഛലം അപി ശ്രത്വാ കേശവാത് സാ വിശാം പതേ
 നൈവ പ്രീതമനാ രാമോ വചനം പ്രാഹ സംസദി
 23 ഹത്യാധർമ്മേണ രാജാനം ധർമ്മാത്മാനം സുയോഗനം
 ജിഹ്വയോധീതി ലോകേ ഭ്യസ്മിൻ ഖ്യാതിം യാസ്യതി പാണ്ഡവഃ
 24 ദുര്യോധനോ ഭിപി ധർമ്മാത്മാ ഗതിം യാസ്യതി ശാശ്വതീം
 ഋജു യോധീ ഹതോ രാജാ ധർമ്മരാഷ്ട്രോ നരാധിപഃ
 25 യുദ്ധദീക്ഷാം പ്രവിശ്യാജൗ രണയജ്ഞം വിതത്യ ച
 ഹൃത്യാത്മാനം അമിത്രാൗൗ പ്രാപ ചാവദ്ദമം യശഃ
 26 ഇത്യ് ഉക്ത്വാ രഥം ആസ്ഥായ രൗഹിണേയഃ പ്രതാപവാൻ
 ശ്വേതാഭ്രശിഖരാകാരഃ പ്രയയൗ ദ്വാരകാം പ്രതി
 27 പാണ്ഡാലാഗ് ച സവാർഷ്ണേയാഃ പാണ്ഡവാഗ് ച വിശാം പതേ
 രാമേ ദ്വാപവതീം യാതേ നാതിപ്രമനസോ ഭവേൻ
 28 തതോ യുധിഷ്ഠിരം ദീനം ചിന്താപരം അയോഗ്മുഖം
 ശോകോപഹതസങ്കൽപം വാസുദേവോ ബ്രഹ്മവീദ് ഇദം
 29 ധർമ്മരാജ കിമർഥം ത്വം അധർമ്മം അനമന്യസേ

ഹതബന്ധോർ യദ് ഏതസ്യ പതിതസ്യ വിചേതസഃ
 30 ദുര്യോധനസ്യ ഭീമേന മൃദ്യമാനം ശിരഃ പദാ
 ഉപപ്രേക്ഷസി കസ്താത് ത്വം ധർമ്മജ്ഞഃ സൻ നരാധിപ
 31 [യ്]

ന മമൈത പ്രിയം കൃഷ്ണ യദ് രാജാനം വൃകോദരഃ
 പദാ മുർധ്വ്യാ അസ്മശത് ക്രോധാൻ ന ച ഹൃഷ്യേ കലക്ഷയേ
 32 നികൃത്യാ നികൃതാ നിത്യം ധൃതരാഷ്ട്ര സുതൈർ വയം
 ബഹുനി പരഷ്യാണ്യ് ഉക്ത്വാ വനം പ്രസ്ഥാപിതാഃ സ്മ ഹ
 33 ഭീമസേനസ്യ തദുഃഖം അതീവ ഹൃദി വർതതേ
 ഇതി സഞ്ചിന്ത്യ വാർഷ്ണേയ മയൈതത് സമുപേക്ഷിതം
 34 തസ്മാദ് ധത്വാകൃത പ്രജ്ഞം ലുബ്ധം കാമവശാനുഗം
 ലഭതാം പാണ്ഡവഃ കാമം ധർമ്മേ ഫധർമ്മേ ഫപി വാ കൃതേ
 35 [സ്]

ഇത്യ ഉക്തേ ധർമ്മരാജേന വാസുദേവോ ഫബ്രവീദ് ഇദം
 കാമം അസ്മ്യാ ഏവം ഇതി വൈ കൃച്ഛാദ് യദുകുലോദ്ഗഹഃ
 36 ഇത്യ ഉക്തോ വാസുദേവേന ഭീമ പ്രിയഹിതൈഷിണാ
 അന്യമോദത തത് സർവം യദ് ഭീമേന കൃതം യധി
 37 ഭീമസേനോ ഫപി ഹത്വാജു തവ പുത്രം അമർഷണഃ
 അഭിവാദ്യാഗ്രതഃ സമിത്യാ സമ്പ്രഹൃഷ്ടഃ കൃതാഞ്ജലിഃ
 38 പ്രോവാച സുമഹാതേജാ ധർമ്മരാജം യധിഷ്ഠിരം
 ഹർഷാദ് ഉത്ഫുല്ലനയനോ ജിതകാശീ വിശാം പതേ
 39 തവാദ്യ പൃഥിവീ രാജൻ ക്ഷേമാ നിഹതകണ്ടകാ
 താം പ്രശാധി മഹാരാജ സ്വധർമ്മം അനുപാലയൻ
 40 യസ് തു കർതാസ്യ വൈരസ്യ നികൃത്യാ നികൃതിപ്രിയഃ
 സോ ഫയം വിനിഹതഃ ശേതേ പൃഥിവ്യാം പൃഥിവീപതേ
 41 ദുഃശാസനപ്രഭൃതയഃ സർവേ തേ ചോഗ്രവാദിനഃ
 രാധേയഃ ശകുനിശ് ചാപി നിഹതാസ് തവ ശരവഃ
 42 സേയം രത്നസമാകീർണ്ണാ മഹി സവനപർവതാ
 ഉപാവൃത്താ മഹാരാജ ത്വാം അദ്യ നിഹതദൃഷിം
 43 [യ്]

ഗതം വൈരസ്യ നിധനം ഹതോ രാജാ സുയോധനഃ
 കൃഷ്ണസ്യ മതം ആസ്ഥായ വിജിതേയം വസുന്ധരാ
 44 ദിഷ്ട്യാ ഗതസ് ത്വം ആന്തണ്യം മാതൃഃ കോപസ്യ ചോഭയോഃ

ദിഷ്ട്യാ ജയസി ദുർധർഷം ദിഷ്ട്യാ ശത്രുർ നിപാതിതഃ

അധ്യായം 60

1 [ധൃ]

ഹതം ദുര്യോധനം ദൃഷ്ട്വാ ഭീമസേനേന സംയുഗേ
പാണ്ഡവഃ സൃജജയാശ് ചൈവ കിം അകർവത സജ്ജയ

2 [സ്]

ഹതം ദുര്യോധനം ദൃഷ്ട്വാ ഭീമസേനേന സംയുഗേ
സിംഹേനേവ മഹാരാജ മത്തം വനഗജം വനേ

3 പ്രഹൃഷ്ടമനസസ് തത്ര കൃഷ്ണേന സഹ പാണ്ഡവഃ

പാണ്ഡാലഃ സൃജജയാശ് ചൈവ നിഹതേ കരുനന്ദനേ

4 ആവിയുന്ന് ഉത്തരീയാണി സിംഹനാദാംശ് ച നേദിരേ

നൈതാൻ ഹർഷസമാവിഷ്ടാൻ ഇയം സേഹേ വസുന്ധരാ

5 ധന്വന്ഷ്യ് അന്യേ വ്യാക്ഷിപന്ത ജ്യാശ് ചാപ്യ് അന്യേ തഥാക്ഷിപൻ

ദധൂർ അന്യേ മഹാശംഖാൻ അന്യേ ജഹ്ലൂശ് ച ദുദുഭീഃ

6 ചിക്രിഡുശ് ച തഥൈവാന്യേ ജഹസുശ് ച തവാഹിതഃ

അബ്രുവംശ് ചാസക്രാദ് വീരാ ഭീമസേനം ഇദം വചഃ

7 ദുഷ്കരം ഭവതാ കർമ്മ രണേ ദൃദ്യ സുമഹത് കൃതം

കൗരവേദ്രം രണേ ഹത്യാ ഗദയാതികൃത ശ്രമം

8 ഇന്ദ്രേണേവ ഹി വൃത്രസ്യ വധം പരമസംയുഗേ

ത്വയാ കൃതം അമന്യന്ത ശത്ത്രോർ വധം ഇമം ജനഃ

9 ചരന്തം വിവിധാൻ മാർഗാൻ മണ്ഡലാനി ച സർവശഃ

ദുര്യോധനം ഇമം ശൂരം കോ ിന്യോ ഹന്ത്യാദ് വൃകോദരാത്

10 വൈരസ്യ ച ഗതഃ പാരം ത്വം ഇഹാന്നൈഃ സുദുർഗമം

അശക്യാം ഏതദ് അന്യേന സമ്പാദയിതും ഹുദൃശം

11 ക്ഷജരേണേവ മത്തേന വീര സംഗ്രാമമൂർധനി

ദുര്യോധന ശിരോ ദിഷ്ട്വാ പാദേന മൃദിതം ത്വയാ

12 സിംഹേന മഹിഷസ്യേവ കൃത്യാ സംഗരം അദ്ഭുതം

ദുഃശാസനസ്യ ത്വധിരം ദിഷ്ട്വാ പീതം ത്വയാനഘ

13 യേ വിപ്രകർവൻ രാജാനം ധർമ്മാത്മാനം യുധിഷ്ഠിരം

മൂർധ്നി തേഷാം കൃതഃ പാദോ ദിഷ്ട്വാ തേ സ്വേന കർമ്മണാ

14 അമിത്രാണാം അധിഷ്ഠാനാദ് വധാദ് ദുര്യോധനസ്യ ച

ഭീമ ദിഷ്ട്വാ പൃഥിവ്യാം തേ പ്രഥിതം സുമഹദ് യശഃ

15 ഏവം നൂനം ഹതേ വൃത്രേ ശക്രം നന്ദന്തി ബന്ദിനഃ

തഥാ ത്വാം നിഹതാമിത്രം വയം നന്ദാമ ഭാരത

16 ദുര്യോധന വധേ യാനി രോമാണി ഹൃഷിതാനി നഃ
 അദ്യാപി ന വിഹൃഷ്യന്തി താനി തദ് വിദ്ധി ഭാരത
 ഇത്യ് അബ്രവൻ ഭീമസേനം വാതികാസ് തത്ര സാംഗതാഃ
 17 താൻ ഹൃഷ്ടാൻ പുരുഷവ്യാഘ്രാൻ പാഞ്ചാലാൻ പാണ്ഡവൈഃ സഹ
 ബ്രവതഃ സദൃശം തത്ര പ്രോവാച മധുസൂദനഃ
 18 ന ന്യായം നിഹതഃ ശത്രുർ ഭൂയോ ഹന്തു ജനാധിപാഃ
 അസക്തദ് വാഗ്ഭിർ ഉഗ്രാഭിർ നിഹതോ ഹ്യ് ഏഷ മന്ദധീഃ
 19 തദൈവൈഷ ഹതഃ പാപോ യദൈവ നിരപത്രപഃ
 ലുബ്ധഃ പാപസഹായശ് ച സുഹൃദാം ശാസനാതിശഃ
 20 ബഹുശോ വിദൂര ദ്രോണ കൃപ ഗാംഗേയ സൃഞ്ജയൈഃ
 പാണ്ഡുഭ്യഃ പ്രോച്യമാനോ ിപി പിത്രം അംശം ന ദത്തവാൻ
 21 നൈഷ യോഗ്യോ ിദ്യ മിത്രം വാ ശത്രുർ വാ പുരുഷാധമഃ
 കിം അനേനാതിനന്നേന വാഗ്ഭിഃ കാഷ്ടസധർമ്മണാ
 22 രഥേഷ് ആരോഹത ക്ഷിപ്രം ഗച്ഛാമോ വസുധാധിപാഃ
 ദിഷ്ട്യാ ഹതോ ിയം പാപാത്മാ സാമാത്യജ്ഞാതി ബാസവഃ
 23 ഇതി ശ്രുത്വാ ത്വ് അധികേഷപം കൃഷ്ണാദ് ദുര്യോധനോ നൃപഃ
 അമർഷവശം ആപന്ന ഉദതിഷ്ഠദ് വിശാം പതേ
 24 സ്തിഗ് ദേശേനോപവിഷ്ടഃ സ ദോർഭ്യാം വിഷ്ടഭ്യ മേദിനീം
 ദൃഷ്ടിം ഭൂ സങ്കടാം കൃത്വാ വാസുദേവേ നൃപാതയത്
 25 അർധോന്നത ശരീരസ്യ രൂപം ആസീൻ നൃപസ്യ തത്
 ക്രുദ്ധസ്യാശീവിഷസ്യേവച് ചിന്നപച്ഛസ്യ ഭാരത
 26 പ്രാണാന്ത കരണീം ഘോരാം വേദനാം അവിചിന്തയൻ
 ദുര്യോധനോ വാസുദേവം വാഗ്ഭിർ ഉഗ്രാഭിർ ആർദയത്
 27 കംസ ദാസസ്യ ദായാദ ന തേ ലജ്ജാസ്ത്വ് അനേന വൈ
 അധർമേണ ഗദായുദ്ധേ യദ് അഹം വിനിപാതിതഃ
 28 ഉൗരൂ ഭിന്ധീതി ഭീമസ്യ സ്മൃതിം മിഥ്യാ പ്രയച്ഛതാ
 കിം ന വിജ്ഞാതം ഏതൻ മേ യദ് അർജുനം അവോചഥാഃ
 29 ഘാതയിത്വാ മഹീപാലാൻ ജ്ജ യുദ്ധാൻ സഹസ്രശഃ
 ജിഹ്വൈർ ഉപായൈർ ബഹുഭിർ ന തേ ലജ്ജാ ന തേ ഘൃണാ
 30 അഹന്ത് അഹനി ശൂരാണാം കർവാണഃ കദനം മഹത്
 ശിഖണ്ഡിനം പുരസ്കൃത്യ ഘാതിതസ് തേ പിതാമഹഃ
 31 അശ്വത്ഥാമ്നഃ സനാമാനം ഹത്വാ നാഗം സുദുർമതേ
 ആചാര്യോ നൃാസീതഃ ശസ്ത്രം കിം തൻ ന വിദിതം മമ

32 സ ചാനേന തൃശംസേന യുഷ്ടദൃണേന വിര്യവാൻ
 പാത്യമാനസ് ത്വയാ ദൃഷ്ടോ ന ചൈനം ത്വം അവാരയഃ
 33 വധാർഥം പാണ്ഡുപുത്രസ്യ യാചിതാം ശക്തിം ഏവ ച
 ഘഭോത്കചേ വ്യംസയഥാഃ കസ് ത്വന്തഃ പാപക്രമതഃ
 34 ചിന്നബാഹുഃ പ്രായഗതസ് തഥാ ഭൂരിശ്രവാ ബലീ
 ത്വയാ നിസൃഷ്ടേന ഹതഃ ശൈനേയേന ദുരാത്മനാ
 35 കർവാണശ് ചോത്തമം കർമ കർണഃ പാർഥ ജിഗീഷയാ
 വ്യംസനേനാശ്വസേനസ്യ പന്നഗേന്ദ്രസുതസ്യ വൈ
 36 പുനശ് ച പതിതേ ചക്രേ വ്യസനാർതഃ പരാജിതഃ
 പാതിതഃ സമരേ കർണശ് ചക്രവ്യഗ്രോ fഗ്രണീർ നൃണാം
 37 യദി മാം ചാപി കർണം ച ഭീഷ്മദ്രോണൗ ച സംയുഗേ
 ഋജുനാ പ്രതിയുധ്യേഥാ ന തേ സ്യാദ് വിജയോ യുവം
 38 ത്വയാ പുനർ അനാര്യേണ ജിഹ്മമാർഗേണ പാർഥിവാഃ
 സ്വധർമ്മം അനുതിഷ്ഠന്തോ വയം ചാന്യേ ച ഘാതിതാഃ
 39 [വാ]

ഹതസ് ത്വം അസി ഗാന്ധാരേ സഭ്രാന്തസുതബാസവഃ
 സഗണഃ സസുഹൃച്ഛൈവ പാപമാർഗം അനുഷ്ഠിതഃ
 40 തവൈവ ദുഷ്ടതൈർ വിരൗ ഭീഷ്മദ്രോണൗ നിപാതിതൗ
 കർണശ് ച നിഹതഃ സംഖ്യേ തവ ശീലാനവർതകഃ
 41 യാച്യമാനോ മയാ മൂഢ പിത്ര്യം അംശം ന ദിത്സസി
 പാണ്ഡവേഭ്യഃ സ്വരാജ്യാർധം ലോഭാച്ഛരകനി നിശ്ചയാത്
 42 വിഷം തേ ഭീമസേനായ ദന്തം സർവേ ച പാണ്ഡവാഃ
 പ്രദീപിതാ ജതു ഗൃഹേ മാത്രാ സഹ സുദുർമതേ
 43 സഭായാം യാജ്ഞസേനീ ച കൃഷ്ണാ ദൃതേ രജസ്വലാ
 തദൈവ താവദ് ദുഷ്ടാത്മൻ വധ്യസ് ത്വം നിരപത്രപഃ
 44 അനക്ഷജ്ഞം ച ധർമജ്ഞം സൗബലേനാക്ഷ വേദിനാ
 നികൃത്യാ യത് പരാജൈഷീസ് തസ്സ്മാദ് അസി ഹതോ രണേ
 45 ജയദ്രഥേന പാപേന യത് കൃഷ്ണാ ക്ലേശിതാ വനേ
 യാതേഷു മൃഗയാം തേഷു തൃണബിന്ദോർ അഥാശ്രമേ
 46 അഭീമന്യൂശ് ച യദ് ബാല ഏകോ ബഹുഭീർ ആഹവേ
 ത്വദ് ദോഷൈർ നിഹതഃ പാപതസ്താദ് അസി ഹതോ രണേ
 47 [ദുർ]

അധീതം വിധിവദ് ദന്തം ഭൂഃ പ്രശാന്തോ സസാഗരാ

മൂർധ്നി സ്ഥിതം അമിത്രാണാം കോ ന സ്വന്തതരോ മയാ
 48 യദ് ഇഷ്ടം ക്ഷത്രബന്ധുനാം സ്വധർമ്മം അനപശ്യതാം
 തദ് ഇദം നിയനം പ്രാപ്തം കോ ന സ്വന്തതരോ മയാ
 49 ദേവദർഹാ മാനുഷാ ഭോഗാഃ പ്രാപ്താ അസുലഭാ നൃപൈഃ
 ഐശ്വര്യം ചോത്തമം പ്രാപ്തം കോ ന സ്വന്തതരോ മയാ
 50 സസൃഹൃത് സാനബന്ധുശ് ച സ്വർഗം ഗന്താഹം അച്യുത
 യുയം വിഹതസങ്കൽപാഃ ശോചന്തോ വർതയിഷ്യഥ
 51 [സ്]

അസ്യ വാക്യസ്യ നിയനേ കരുരാജസ്യ ഭാരത
 അപതത് സുമഹദ് വർഷം പുഷ്പാണാം പുണ്യഗന്ധിനാം
 52 അവാദയന്ത ഗന്ധർവാ ജഗ്മുഃ ചാപ്സരസാം ഗണാഃ
 സിദ്ധാശ് ച മുമുച്വർ വാചഃ സാധു സാധ്യ് ഇതി ഭാരത
 53 വവൗ ച സുരഭീർ വായുഃ പുണ്യഗന്ധോ മൃദുഃ സുഖഃ
 വ്യരാജതാമലം ചൈവ നഭോ വൈവധൂര്യ സംനിഭം
 54 അത്യദ്ഭുതാനി തേ ദൃഷ്ട്വാ വാസുദേവ പുരോഗമാഃ
 ദുര്യോധനസ്യ പുജാം ച ദൃഷ്ട്വാ വ്രീഡാം ഉപാഗമൻ
 55 ഹതാംഗ് ചാധർമതഃ ശ്രുത്വാ ശോകാർതാഃ ശ്രുശ്ചുർ ഹി തേ
 ഭീഷ്മം ദ്രോണം തഥാ കർണം ഭൂരിശ്രവസം ഏവ ച
 56 താംഗ് ഇ ചിന്താപരാൻ ദൃഷ്ട്വാ പാണ്ഡവാൻ ദീനചേതസഃ
 പ്രോവാചേദം വചഃ കൃഷ്ണോ മോഘദുന്ദിനിസ്വനഃ
 57 നൈഷ ശക്യോ ിതിശീഘ്രാസ്തുസ് തേ ച സർവേ മഹാരഥാഃ
 ഋജു യുദ്ധേന വിക്രാന്താ ഹന്തും യുഷ്മാഭീർ ആഹവേ
 58 ഉപായാ വിഹിതാ ഹ്യ ഏതേ മയാ തസ്മാൻ നരാധിപാഃ
 അന്യഥാ പാണ്ഡവേയാനാം നാഭവിഷ്യജ്ജയഃ ക്വ ചിത്
 59 തേ ഹി സർവേ മഹാത്മാനഗ് ചത്വാരോ ിതിരഥാ ഭൂവി
 ന ശക്യാ ധർമതോ ഹന്തും ലോകപാലൈർ അപി സ്വയം
 60 തഥൈവായം ഗദാപാണീർ ധാർതരാഷ്ട്രോ ഗതക്രമഃ
 ന ശക്യോ ധർമതോ ഹന്തും കാലേനാപീഹ ദണ്ഡിനാ
 61 ന ച വോ ഹൃദി കർതവ്യം യദ് അയം ഘാതിതോ നൃപഃ
 മിഥ്യാ വധ്യാസ് തഥോപായൈർ ബഹവഃ ശത്രവോ ിധികാഃ
 62 പൂർവൈർ അനുഗതോ മാർഗോ ദേവൈർ അസുരഘാതിഭിഃ
 സദ്ഭീശ് ചാനുഗതഃ പന്ഥാഃ സ സർവൈർ അനുഗമ്യതേ
 63 കൃതകൃത്യാഃ സ്മ സായാഹ്നേ നിവാസം രോചയാമഹേ

സാശ്വതാനന്ദനാമഃ സർവേ വിശ്രമാമോ നരാധിപഃ
 64 വാസുദേവ വചഃ ശ്രുത്വാ തദാനിം പാണ്ഡവൈഃ സഹ
 പാണ്ഡാലാ ഭൃശസംഹൃഷ്ടാ വിനേദുഃ സ്നീഹ സംഘവത്
 65 തതഃ പ്രാധ്യാപയഞ് ശംഖാൻ പാണ്ഡുജന്യം ച മാധവഃ
 ഹൃഷ്ടാ ദുര്യോധനം ഭൃഷ്ടാ നിഹതം പുരുഷർഷഭാഃ

അധ്യായം 61

1 [സ്]

തതസ് തേ പ്രയയുഃ സർവേ നിവാസായ മഹീക്ഷിതഃ
ശംഖാൻ പ്രധ്യാപയന്തോ വൈ ഹൃഷ്ടാഃ പരീഘബാഹവഃ
2 പാണ്ഡവാൻ ഗച്ഛതസ് ചാപി ശിബിരം നോ വിശാം പതേ
മഹേഷ്യാസോ fന്വഗാത് പശ്ചാദ് യയുത്യുഃ സാത്യകിസ് തഥാ
3 ധൃഷ്ടദൃശ്ഃ ശിഖണ്ഡീ ച ദ്രുപദേയാസ് ച സർവശഃ
സർവേ ചാന്യേ മഹേഷ്യാസാ യയുഃ സ്വശിബിരാണ്യ് ഉത
4 തതസ് തേ പ്രാവിശൻ പാർഥാ ഹാത ത്രിട്കം ഹതേശ്വരം
ദുര്യോധനസ്യ ശിബിരം രംഗവദ് വിസൃതേ ജനേ
5 ഗദ് ഉത്സവം പുരം ഇവ ഹൃതനാഗം ഇവ ഹ്രദം
സ്തീവർഷവരഭൃയിഷ്ടം വൃദ്ധാമാത്യൈർ അധിഷ്ഠിരം
6 തത്രൈതാൻ പര്യപാതിഷ്ഠൻ ദുര്യോധന പുരഃസരാഃ
കൃതാഞ്ജലിപുടാ രാജൻ കാഷായമലിനാംബരാഃ
7 ശിബിരം സമനപ്രാപ്യ കുരാരജസ്യ പാണ്ഡവാഃ
അവതേരുർ മഹാരാജ രഥേഭ്യോ രഥസത്തമാഃ
8 തതോ ഗാണധീവധന്വാനം അഭ്യഭാഷത കേശവഃ
സ്ഥിതഃ പ്രിഹ ഹിതേ നിത്യം അതീവ ഭരതർഷഭ
9 അവരോപയ ഗാണധീവം അക്ഷയ്യാ ച മഹേഷ്യധീ
അഥാഹം അവരോക്ഷ്യാമി പശ്ചാദ് ഭരതസത്തമ
10 സ്വയം ചൈവാവരോഹ ത്വം ഏത ശ്രേയസ് തവാനഘ
തച് ചാകരോത് തഥാ വീരഃ പാണ്ഡുപുത്രോ ധനഞ്ജയഃ
11 അഥ പശ്ചാത് തതഃ കൃഷ്ണോ രശ്മീൻ ഉത്സൃജ്യ വാജിനാം
അവാരോഹത മേധാവി രഥാദ് ഗാണധീവധന്വനഃ
12 അഥാവതീർണേ ഭൂതാനാം ഈശ്വരേ സുമഹാത്മനി
കപിർ അന്തർദധേ ദിവ്യോ ധ്വജോ ഗാണധീവധന്വനഃ
13 സ ദഗ്ധോ ദ്രോണകർണാഭ്യോ ദിവൈർ അന്ത്യൈർ മഹാരഥഃ
അഥ ദീപ്തോ fഗ്നിനാ ഹ്യ് ആശു പ്രജ്ജ്വാല മഹീപതേ
14 സോപാസംഗഃ സരശ്മീസ് ച സാശഃ സയുഗ ബന്ധുരഃ
ഭസ്മീഭൃതേ fപതദ് ഭൂമൗ രഥേ ഗാണധീവധന്വനഃ
15 തം തഥാ ഭസ്മഭൃതം ഉ ദൃഷ്ട്വാ പാണ്ഡുസുതാഃ പ്രഭോ
അഭവൻ വിസ്മിതാ രാജന് അർജ്ജുനസ് ചേദം അബ്രവീത്
16 കൃതാഞ്ജലിഃ സപ്രണയം പ്രണിപത്യോദിവാദ്യ ച

ഗോവിന്ദ കസ്തൂർ ഭഗവൻ രഥോ ദഗ്ധോ ിയം അഗ്നിനാ
 17 കിം ഏതൻ മഹദ് ആശ്ചര്യം അഭവദ് യദുനന്ദന
 തൻ മേ ബ്രൂഹി മഹാബാഹോ ശ്രോതവ്യം യദി മന്യസേ
 18 [വാ]

അസ്തൈർ ബഹുവിധൈർ ദഗ്ധഃ പൂർവം ഏവായം അർജുന
 മദ് അധിഷ്ഠിതത്വാത് സമരേ ന വിശീർണ്ണഃ പരന്തപ
 19 ഇദാനിം തു വിശീർണ്ണോ ിയം ദഗ്ധോ ബ്രഹ്മാസ്തു തേജസാ
 മയാ വിമുക്തഃ കൗന്തേയ ത്വയ്ത് അദ്യ കൃതകർമ്മണി
 20 [സ്]

ഈഷദ് ഉത്സൃയമാനസ് ച ഭഗവാൻ കേശവോ ിരിഹാ
 പരിഷ്വജ്യ ച രാജാനം യുധിഷ്ഠിരം അഭാഷത
 21 ദിഷ്ട്യാ ജയസി കൗന്തേയ ദിഷ്ട്യാ തേ ശത്രവോ ജിതാഃ
 ദിഷ്ട്യാ ഗാണധീവന്യാ ച ഭീമസേനസ് ച പാണ്ഡവൗ
 22 മുക്താ വീര ക്ഷയാദ് അസ്മാത് സംഗ്രാമാൻ നിഹതദ്രിഷഃ
 ക്ഷിപ്രം ഉത്തരകാലാനി ക്കൃ കാര്യാനി ഭാരത

23 ഉപയാതം ഉപപ്ലവ്യം സഹ ഗാണധീവന്യാ
 ആനീയ മധുപർകം മാം യത് പുരാ ത്വം അവോചഥാഃ
 24 ഏഷ ഭ്രാതാ സഖാ ചൈവ തവ കൃഷ്ണ ധനഞ്ജയഃ
 രക്ഷിതവ്യോ മഹാബാഹോ സർവാസ് ആപത്വ് ഇതി പ്രഭോ
 തവ ചൈവം ബ്രുവാണസ്യ തഥേത്യ് ഏവാഹം അബ്രുവം
 25 സ സവ്യസാചീ ഗുപ്തസ് തേ വിജയീ ച നരേശ്വര
 ഭ്രാതൃഭിഃ സഹ രാജേന്ദ്ര ശൂരഃ സത്യപരാക്രമഃ
 മുക്തോ വീര ക്ഷയാദ് അസ്മാത് സംഗ്രാമാൽ ലോമഹർഷണാത്

26 ഏവം ഉക്തസ് തു കൃഷ്ണേന ധർമരാജോ യുധിഷ്ഠിരഃ
 ഹൃഷ്ടരോമാ മഹാരാജ പ്രത്യുവാച ജനാർദ്ദനം

27 പ്രമുക്തം ദ്രോണകർണാഭ്യാം ബ്രഹ്മാസ്തം അരിമർദ്ദന
 28 കസ് ത്വദന്യഃ സഹേത് സാക്ഷാദ് അപി വജ്രീ പുരന്ദരഃ
 29 ഭവതസ് തു പ്രസാദേന സംഗ്രാമേ ബഹവോ ജിതാഃ
 മഹാരണഗതഃ പാർഥോ യച് ച നാസീത് പരാങ്മുഖഃ
 തഥൈവ ച മഹാബാഹോ പര്യായൈർ ബഹുഭിർ മയാ
 കർമ്മണാം അനുസന്താനം തേജസശ് ച ഗതിഃ ശുഭാ

30 ഉപപ്ലവ്യേ മഹർഷിർ മേ കൃഷ്ണദ്വൈപായനോ ിബ്രവീത്
 യതോ ധർമസ് തതഃ കൃഷ്ണോ യഥ കൃഷ്ണസ് തതോ ജയഃ

31 ഇത്യ ഏവം ഉക്തേ തേ വീരാഃ ശിബിരം തവ ഭാരത
 പ്രവിശ്യ പ്രത്യപദ്യന്ത കോശരത്തർദ്ധി സഞ്ചയാൻ
 32 രജതം ജാതരൂപം ച മണീൻ അഥ ച മൗക്തികാൻ
 ഭൂഷണാന്യ് അഥ മുഖ്യാനി കംബലാന്യ് അജിനാനി ച
 ദാസീദാസം അസംഖ്യേയം രാജ്യോപകരണാനി ച
 33 തേ പ്രാപ്യ ധനം അക്ഷയം ത്വദീയം ഭരതർഷഭ
 ഉദക്രോശൻ മഹേഷ്യാസാ നരേന്ദ്ര വിജിതാരയഃ
 34 തേ ഇ വീരാഃ സമാശ്വസ്യ വാഹനാന്യ് അവമുച്യ ച
 അതിഷ്ഠന്ത മുഹൂഃ സർവേ പാണ്ഡവഃ സാത്യകിസ് തഥാ
 35 അഥാബ്രവീൻ മഹാരാജ വാസുദേവോ മഹായശഃ
 അസ്താഭിർ മംഗലാർഥായ വസ്തുവ്യം ശിബിരാദ് ബഹിഃ
 36 തഥേത്യ് ഉക്ത്വാ ച തേ സർവേ പാണ്ഡവഃ സാത്യകിസ് തഥാ
 വാസുദേവേന സഹിതാ മംഗലാർഥം യയൂർ ബഹിഃ
 37 തേ സമാസാദ്യ സരിതം പുണ്യാമോഽലവതീം നൃപ
 ന്യവസന് അഥ താം രാത്രിം പാണ്ഡവാ ഹതശരവഃ
 38 തതഃ സന്ദ്രേഷയാം ആസൂർ യാദവം നാഗസാഹവ്യം
 സ ച പ്രായാജ് ജവേനാശു വാസുദേവഃ പ്രതാപവാൻ
 ദാരുകം രഥം ആരോപ്യ യേന രാജാംബികാ സൃതഃ
 39 തം ഊഘഃ സന്ദ്രയാസ്യന്തം സൈന്യസുഗ്രീവ വാഹനം
 പ്രത്യാശ്വാസയ ഗാന്ധാരീം ഹതപുത്രാം യശസിനീം
 40 സ പ്രായാത് പാണ്ഡവൈർ ഉക്തസ് തത് പുരം സാത്വതാം വരഃ
 ആസസാദയിഷ്ടഃ ക്ഷിപ്രം ഗാന്ധാരീം നിഹതാത്മജാം

അധ്യായം 62

1 [ജ]

കിമർഥം രാജശാർദൂലോ ധർമ്മരാജോ യുധിഷ്ഠിരഃ
 ഗാന്ധാര്യഃ പ്രേഷയാം ആസ വാസുദേവം പരന്തപം
 2 യദാ പൂർവം ഗതഃ കൃഷ്ണഃ ശമാർഥം കൗരവാൻ പ്രതി
 ന ച തം ലബ്ധവാൻ കാമം തതോ യുദ്ധം അഭൂദ് ഇദം
 3 നിഹതേഷു തു യോധേഷു ഹതേ ദുര്യോധനേ തഥാ
 പൃഥിവ്യാം പാണ്ഡവേയസ്യ നിഃസപന്തേ കൃതേ യുധി
 4 വിദൃതേ ശിബിരേ ശൂന്യേ പ്രാപ്തേ യശസി ചോത്തമേ
 കിം ന തത് കാരണം ബ്രഹ്മൻ യേന കൃഷ്ണോ ഗതഃ പുനഃ
 5 ന ച തത് കാരണം ബ്രഹ്മൻ അൽപം വൈ പ്രതിഭാതി മേ
 യത്രാഗമദ് അമേയാത്മാ സ്വയം ഏവ ജനാർദനഃ
 6 തത്പ്രതോ വൈ സമാചക്ഷ്യ സർവം അധര്യ സന്തമ
 യച് ചാത്ര കാരണം ബ്രഹ്മൻ കാര്യസ്യാസ്യ വിനിശ്ചയേ

7 [വൈ]

ത്വദ് യുക്തോ *f* യം അനുപ്രശ്നോ യൻ മാം പച്ഛസി പാർഥിവ
 തത് തേ *f* ഹം സമ്പ്രവക്ഷ്യാമി യഥാവദ് ഭരതർഷഭ
 8 ഹതം ദുര്യോധനം ദൃഷ്ട്വാ ഭീമ സേനേന സംയുഗേ
 വ്യക്ത്രമ്യ സമയം രാജൻ ധർമ്മരാഷ്ട്രം മഹാബലം
 9 അന്യായേന ഹതം ദൃഷ്ട്വാ ഗദായുദ്ധേന ഭാരത
 യുധിഷ്ഠിരം മഹാരാജ മഹദ് ഭയം അഥാവിശത്
 10 ചിന്തയാനോ മഹാഭാഗാം ഗാന്ധാരീം തപസാന്വിതാം
 ഘോരേണ തപസാ യുക്താം ത്രൈലോക്യം അപി സാ ദഹേത്
 11 തസ്യ ചിന്തയമാനസ്യ ബുദ്ധിഃ സമഭവത് തദാ
 ഗാന്ധാര്യഃ ക്രോധദീപ്തായഃ പൂർവം പ്രശമനം ഭവേത്
 12 സാ ഹി പുത്രവധം ശൂത്വാ കൃതം അസ്താഭിർ ഊദൃശം
 മാനസേനാഗ്നിനാ ക്രൂദ്ധാ ഭസ്മസാൻ നഃ കരിഷ്യതി
 13 കഥം ദുഃഖം ഇദം തീവ്രം ഗാന്ധാരീ രപ്തഹിഷ്യതി
 ശൂത്വാ വിനിഹതം പുത്രം ഛലേനാജീഹ യോദ്നിനം
 14 ഏവം വിചിന്ത്യ ബഹുധാ ഭയശോകസമന്വിതഃ
 വാസുദേവം ഇദം വാക്യം ധർമ്മരാജോ *f* ഭ്യഭാഷത
 15 തവ പ്രസാദാദ് ഗോവിന്ദ രാജ്യം നിഹതകണ്ടകം
 അപ്രാപ്യം മനസാപിഹ പ്രാപ്തം അസ്താഭിർ അചൃത

16 പ്രത്യക്ഷം മേ മഹാബാഹോ സംഗ്രാമേ ലോമഹർഷണേ
 വിമർദഃ സുമഹാൻ പ്രാപ്തസ്ത്വയാ യാദവനന്ദന
 17 ത്വയാ ദേവാസുരേ യുദ്ധേ വധാർഥം അമര ദ്വിഷാഃ
 യഥാ സാഹ്യം പുരാ ദത്തം ഹതാശ് ച വിബുധദ്വിഷഃ
 18 സാഹ്യം തഥാ മഹാബാഹോ ദത്തം അസ്താകം അച്യുത
 സാരഥ്യേന ച വാർഷ്ണേയ ഭവതാ യദ്യുതാ വയം
 19 യദി ന ത്വം ഭവേൻ നാഥഃ ഫൽഗുനസ്യ മഹാരണേ
 കഥം ശക്യോ രണേ ജേതും ഭവേദ് ഏഷ ബലാർണവഃ
 20 ഗദാപ്രഹാരാ വിപുലാഃ പരിഘ്നൈശ് ചാപി തായനം
 ശക്തിഭീർ ഭിന്നധിപാലൈശ് ച തോമരൈഃ സപരശ്വയൈഃ
 21 വാചശ് ച പരഷാഃ പ്രാപ്താസ്ത്വയാ ഹ്യ് അസ്മദ്ധിതൈഷിണാ
 താശ് ച തേ സഫലാഃ സർവാ ഹതേ ദുര്യോധനേ fച്യുത
 22 ഗാന്ധാര്യാ ഹി മഹാബാഹോ ക്രോധം ബുധ്യസ്വ മാധവ
 സാ ഹി നിത്യം മഹാഭാഗാ തപസോഭ്രൂണ കർശിതാ
 23 പുത്രപൗത്ര വധം ശ്രുത്വാ ധ്രുവം നഃ സമ്പ്രധക്ഷ്യതി
 തസ്യഃ പ്രസാദനം വീര പ്രാപ്തകാലം മതം മമ
 24 കശ് ച താം ക്രോധദീപ്താക്ഷീം പുത്രവ്യസനകർശിതാം
 വീക്ഷിതും പുരുഷഃ ശക്തസ്ത്വാം ജതേ പുരുഷോത്തമ
 25 തത്ര മേ ഗമനം പ്രാപ്തം രോചതേ തവ മാധവ
 ഗാന്ധാര്യഃ ക്രോധദീപ്തായഃ പ്രശമാർഥം അരിന്ദമ
 26 ത്വം ഹി കർതാ വികർതാ ച ലോകാനാം പ്രഭവാപ്യയഃ
 ഹേതുകാരണ സംയുക്തൈർ വാക്യൈഃ കാലസമീരിതൈഃ
 27 ക്ഷിപ്രം ഏവ മഹാപ്രാജ്ഞ ഗാന്ധാരീം ശമയിഷ്യസി
 പിതാമഹശ് ച ഭഗവാൻ കൃഷ്ണസ്ത്ത്രേ ഭവിഷ്യതി
 28 സർവഥാ തേ മഹാബാഹോ ഗാന്ധാര്യഃ ക്രോധനാശനം
 കർതവ്യം സാത്വതശ്രേഷ്ഠ പാണ്ഡവാനാം ഹിതൈഷിണാ
 29 ധർമ്മരാജസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ യദുകലോദ്വഹഃ
 ആമന്ത്ര്യ ദാരുകം പ്രാഹ രഥഃ സജ്ജോ വിധീയതാം
 30 കേശവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ ത്വരമാണോ fഥ ദാരുകഃ
 ന്യവേദയദ് രഥം സജ്ജം കേശവായ മഹാത്മനേ
 31 തം രഥം യാദവ ശ്രേഷ്ഠഃ സമാരഹ്യ പരന്തപഃ
 ജഗാമ ഹാസ്തിനപുരം ത്വരിതഃ കേശവോ വിഭൂഃ
 32 തഥ പ്രായാൻ മഹാരാജ മാധവോ ഭഗവാൻ രഥി

നാഗസാഹചര്യം ആസാദ്യ പ്രവിവേശ ച വിദ്യവാൻ
 33 പ്രവിശ്യ നഗരം വീരോ രഥഘോഷേണ നാദയൻ
 വിദിതോ യുതരാഷ്ട്രസ്യ സോ റ്വതീര്യ രഥോത്തമാത്
 34 അഭ്യഗച്ഛദ് അദിനാത്മാ യുതരാഷ്ട്ര നിവേശനം
 പൂർവം ചാഭിഗതം തത്ര സോ റ്വപശ്യദ് ജ്ഞിസത്തമാം
 35 പാദൗ പ്രഹീഡ്യ കൃഷ്ണസ്യ രാജന്തേ ചാപി ജനാർദനഃ
 അഭ്യവാദയദ് അവ്യഗ്രോ ഗാന്ധാരിം ചാപി കേശവഃ
 36 തതസ് തു യാദവ ശ്രേഷ്ഠോ യുതരാഷ്ട്രം അധോക്ഷജഃ
 പാണിം ആലംബ്യ രാജന്തഃ സ സസ്വനം പ്രരുരോദ ഹ
 37 സ മുഹൂർത്തം ഇവോത്സൃജ്യ ബാഷ്പം ശോകസമുദ്ഭവം
 പ്രക്ഷാല്യ വാരിണാ നേത്രേ ആചമ്യ ച യഥാവിധി
 ഉവാച പ്രശ്രിതം വാക്യം യുതരാഷ്ട്രം അരിന്ദമഃ
 38 ന തേ റ്വസ്ത്വ് അവിദിതം കിം ചിദ് ഭൂതഭവ്യസ്യ ഭാരത
 കാലസ്യ ച യഥാവൃത്തം തത് തേ സുവിദിതം പ്രഭോ
 39 യദ് ഇദം പാണ്ഡവൈഃ സർവൈസ് തവ ചിത്താനരോധിഭിഃ
 കഥം കലക്ഷയോ ന സ്യാത് തഥാ ക്ഷത്രസ്യ ഭാരത
 40 ഭ്രാന്തഭിഃ സമയം കൃത്വാ ക്ഷാന്തവാൻ ധർമ്മവത്സലഃ
 ദ്യുതച് ഛരല ജിതൈഃ ശക്തൈർ വനവാസോ റ്വഭ്യപഗതഃ
 41 അജ്ഞാതവാസ ചര്യാ ച നാനാ വേശ സമാവൃതൈഃ
 അന്യേ ച ബഹവഃ ക്ലേശാസ് ത്വ് അശക്തൈർ ഇവ നിത്യദാ
 42 മയാ ച സ്വയം ആഗമ്യ യുദ്ധകാല ഉപസ്മിതേ
 സർവലോകസ്യ സാംനിയ്യേ ഗ്രാമാംസ് ത്വം പഞ്ച യാചിതഃ
 43 ത്വയാ കാലോപസ്തൃഷ്ടേണ ലോഭതോ നാപവർജിതാഃ
 തവാപരാധാൻ നൃപതേ സർവം ക്ഷത്രം ക്ഷയം ഗതം
 44 ഭീഷ്മേണ സോമദത്തേന ബാഹ്ലികേന കൃപേണ ച
 ദ്രോണേന ച സപുത്രേണ വിദുരേണ ച ധീമതാ
 യാചിതസ് ത്വം ശമം നിത്യം ന ച തത് കൃതവാൻ അസി
 45 കാലോപഹതചിത്തോ ഹി സർവോ മുഹ്യതി ഭാരത
 യഥാ മൂഢോ ഭവാൻ പൂർവം അസ്തിന് അർഥേ സമുദ്യതേ
 46 കിം അന്യത് കാലയോഗാദ് ധി ദിഷ്ടം ഏവ പരായണം
 മാ ച ദോഷം മഹാരാജ പാണ്ഡവേഷു നിവേശയ
 47 അൽപോ റ്വപ്യ് അതിക്രമോ നാസ്തി പാണ്ഡവാനാം മഹാത്മനാം
 ധർമ്മതോ ന്യായതത് ചൈവ സ്നേഹതത് ച പരന്തപ

48 ഏതത് സർവം തു വിജ്ഞായ ആത്മദോഷകൃതം ഫലം
 അസുയാം പാണ്ഡുപുത്രേഷു ന ഭവൻ കർതും അർഹതി
 49 കലം വംശം ച പിണ്ഡം ച യച് ച പുത്രകൃതം ഫലം
 ഗാന്ധാര്യസ് തവ ചൈവാദ്യ പാണ്ഡവേഷു പ്രതിഷ്ഠിതം
 50 ഏതത് സർവം അന്ധയാത്മാ ആത്മനസ് ച വ്യതിക്രമം
 ശിവേന പാണ്ഡവാൻ ധ്യാഹി നമസ് തേ ഭരതർഷഭേ
 51 ജാനാസി ച മഹാബാഹോ ധർമ്മരാജസ്യ യാ ത്വയി
 ഭക്തിർ ഭരതശാർദൂല സ്നേഹം ചാപി സ്വഭാവതഃ
 52 ഏതച് ച കദനം കൃത്വാ ശത്രുണാം അപകാരിണാം
 ദഹ്യതേ സു ദിവാരാത്രം ന ച ശർമാധിഗച്ഛതി
 53 ത്യാം ചൈവ നശാർദൂല ഗാന്ധാരീം ച യശസിനിം
 സ ശോചൻ ഭരതശ്രേഷ്ഠ ന ശാന്തിം അധിഗച്ഛതി
 54 ഹ്രിയാ ച പരയാവിഷ്ടോ ഭവന്തം നാധിഗച്ഛതി
 പുത്രശോകാഭിസന്തപ്തം ബുദ്ധിവ്യാകലിതേന്ദ്രിയം
 55 ഏവം ഉക്ത്വാ മഹാരാജ ധൃതരാഷ്ട്രം യദുത്തമഃ
 ഉവാച പരമം വാക്യം ഗാന്ധാരീം ശോകകർശിതാം
 56 സൗഖ്യലേയി നിബോധ ത്യാം യത് ത്യാം വക്ഷ്യാമി സുവ്രതേ
 ത്വത്സമാ നാസ്തി ലോകേ fസ്തിന് അദ്യ സീമന്തിനി ശുഭേ
 57 ജാനാമി ച യഥാ രാജ്ഞി സഭായ്യാം മമ സംനിധൗ
 ധർമ്മാർഥസഹിതം വാക്യം ഉഭയോഃ പക്ഷയോർ ഹിതം
 ഉക്തവത് അസി കല്യാണി ന ച തേ തനയൈഃ ശ്രുതം
 58 ദുര്യോധനസ് ത്വയാ ചോക്തോ ജയാർഥീ പരേഷം വചഃ
 ശൃണു മൂഢ വചോ മഹ്യം യതോ ധർമ്മസ് തതോ ജയഃ
 59 തദ് ഇദം സമനുപ്രാപ്തം തവ വാക്യം നൃപാത്മജേ
 ഏവം വിദിത്വാ കല്യാണി മാ സു ശോകേ മനഃ ക്രമാഃ
 പാണ്ഡവാനാം വിനാശായ മാ തേ ബുദ്ധിഃ കദാ ചന
 60 ശക്താ ചാസി മഹാഭാഗേ പൃഥിവീം സചരാചരാം
 ചക്ഷുഷാ ക്രോധദീപ്തേന നിർദഗ്ധം തപസോ ബലാത്
 61 വാസുദേവ വചഃ ശ്രുത്വാ ഗാന്ധാരി വാക്യം അബ്രവീത്
 ഏവം ഏതൻ മഹാബാഹോ യഥാ വദസി കേശവ
 62 ആധിഭിർ ദഹ്യമാനായാ മതിഃ സഞ്ചലിതാ മമ
 സാ മേ വ്യവസഥിതാ ശ്രുത്വാ തവ വ്യാക്യം ജനാർദന
 63 രാജ്ഞസ് ത്വ് അന്ധസ്യ വൃദ്ധസ്യ ഹതപുത്രസ്യ കേശവ

ത്വം ഗതിഃ സഹ തൈർ വീരൈഃ പാണ്ഡവൈർ ദ്വിപദാം വര
 64 ഏതാവദ് ഉക്ത്യാ വചനം മുഖം പ്രച്ഛാദ്യ വാസസാ
 പുത്രശോകാഭിസന്തപ്താ ഗാന്ധാരി പ്രരുരോദ ഹ
 65 തത ഏനാം മഹാബാഹുഃ കേശവഃ ശോകകർശിതാം
 ഹേതുകാരണ സംയുക്തൈർ വാക്യൈർ ആശ്വാസയത് പ്രഭുഃ
 66 സമാശ്വാസ്യ ച ഗാന്ധാരിം യുതരാഷ്ട്രം ച മാധവഃ
 ദ്രുണേഃ സങ്കൽപിതം ഭാവം അന്വബുധ്യത കേശവഃ
 67 തതസ് ത്വരിത ഉത്ഥായ പാദൗ മുർധ്നാ പ്രണമ്യ ച
 ദൈദ്യപായനസ്യ രാജേന്ദ്ര തഥ കൗരവം അബ്രവീത്
 68 ആപുച്ഛേ ത്വാം കുരുശ്രേഷ്ഠ മാ ച ശോകേ മനഃ ക്രമാഃ
 ദ്രുണേഃ പാപോ റ്റസ്ത്വ് അഭിപ്രായസ് തേനാസ്തി സഹസോത്ഥിതഃ
 പാണ്ഡവാനാം വധേ രാത്രൗ ബുദ്ധിസ് തേന പ്രദർശിതാ
 69 ഏതച് ശൂത്യാ തു വചനം ഗാന്ധാര്യാ സഹിതോ റ്റബ്രവീത്
 യുതരാഷ്ട്രോ മഹാബാഹുഃ കേശവം കേശി സുദനം
 70 ശീഘ്രം ഗച്ഛ മഹാബാഹോ പാണ്ഡവാൻ പരിപാലയ
 ഭൂയസ് ത്വയാ സമേഷ്യാമി ക്ഷിപ്രം ഏവ ജനാർദന
 പ്രായാത് തതസ് തു ത്വരിതോ ദാരുകേണ സഹാച്യുതഃ
 71 വാസുദേവേ ഗതേ രാജൻ ഘൃതരാഷ്ട്രം ജനേശ്വരം
 ആശ്വാസയദ് അമേയാത്ഥാ വ്യാസോ ലോകനമസ്കൃതഃ
 72 വാസുദേവോ റ്റപി ധർമാത്ഥാ കൃതകൃത്യോ ജഗാമ ഹ
 ശിബിരം ഹാസ്തിനപുരാദ് ദിദൃക്ഷുഃ പാണ്ഡവാൻ നൃപ
 73 ആഗമ്യ ശിബിരം രത്രൗ സോ റ്റഭ്യഗച്ഛത പാണ്ഡവാൻ
 തച് ച തേഭ്യഃ സമാഖ്യായ സഹിതസ് തൈഃ സമാവിശത്

അധ്യായം 63

1 [ധൃ]

അധിഷ്ഠിതഃ പദാ മുർധ്നി ഭഗസക്ഥോ മഹീം ഗതഃ
ശൗഭീരമാനീ പുത്രോ മേ കാന്യ് അഭാഷത സഞ്ജയ

2 അത്യർഥം കോപനോ രാജാ ജാതവൈരശ് ച പാണ്ഡുഷു
വ്യസനം പരമം പ്രാപ്തഃ കീം ആഹ പരമാഹവേ

3 [സ്]

ശൃണ രാജൻ പ്രവക്ഷ്യാമി യഥാവൃത്തം നരാധിപ

രാജന്താ യദ് ഉക്തം ഭഗേന തസ്മിൻ വ്യസന ആഗതേ

4 ഭഗസക്ഥോ നൃപോ രാജൻ പാണ്ഡുനാ സോ റ്റവഗൃന്തിതഃ
യമയൻ പൂർവ്വജാംസ് തത്ര വീക്ഷ്യ ചൈവ ദിശോ ദശ

5 കേശാൻ നിയമ്യ യത്തേന നിഃശ്വസന് ഉരഗോ യഥാ
സംരംഭാശ്രു പരിതാഭ്യോ നേത്രാഭ്യോ അഭിവിക്ഷ്യ മാം

6 ബാഹു ധരണ്യാം നിഷ്ഠിഷ്യ മുഹൂർ മത്ത ഇവ ദിപഃ
പ്രകീർണാൻ മുർവ്വജാൻ ധൃന്വൻ ദന്തൈർ ദന്താൻ ഉപസൃശൻ

ഗർഹയൻ പാണ്ഡവം ജ്യേഷ്ഠം നിഃശ്വസ്യേദം അഥാബ്രവീത്
7 ഭീഷ്മേ ശാന്തനവേ നാഥേ കർണേ ചാസ്തുഭതാം വരേ

ഗൗതമേ ശകന്യ ചാപി ദ്രോണേ ചാസ്തുഭതാം വരേ

8 അശ്വത്ഥാമ്നി തഥാ ശല്യേ ശുഭ്രേ ച കൃതവർമ്മണി
ഇഥാ അവസ്ഥാമ പ്രാപ്തോ റ്റസ്മി കാലോ ഹി ദുരിത ക്രമഃ

9 ഏകാദശ ചമു ഭർതാ സോ റ്റഹം ഏതാം ദശാം ഗതഃ
കാലം പ്രാപ്യ മഹാബാഹോ ന കശ് ചിദ് അതിവർത്തതേ

10 ആഖ്യാതവ്യം മദീയാനാം യേ റ്റസ്മിഞ് ജീവന്തി സംഗരേ
യഥാഹം ഭീമസേനേന വ്യത്ക്രമ്യ സമയം ഹതഃ

11 ബഹുനി സുന്ദരസാനി കൃതാനി ഖലു പാണ്ഡവൈഃ
ഭൂരിശ്രവസി കർണേ ച ഭീഷ്മേ ദ്രോണേ ച ശ്രീമതി

12 ഇദം ചാകീർത്തിജം കർമ്മ നൃശംസൈഃ പാണ്ഡവൈഃ കൃതം
യേന തേ സത്യ നിർവേദം ഗമിഷ്യന്തിതി മേ മതിഃ

13 കാ പ്രീതിഃ സത്ത്വയുക്തസ്യ കൃത്യോപധി കൃതം ജയം
കോ വാ സമയഭേത്താരം ബുധഃ സംമത്തം അർഹതി

14 അധർമേണ ജയം ലബ്ധ്വാ കോ ന ഹൃഷ്യേത പണ്ഡിതഃ
യഥാ സംഹൃഷ്യതേ പാപഃ പാണ്ഡുപുത്രോ വൃകോദരഃ

15 കിം ന ചിത്രം അതസ് ത്വ് അദ്യ ഭഗസക്ഥസ്യ യൻ മ

ക്രമേണ ഭീമസേനേന പാദേന മൃദിതം ശിരഃ
 16 പ്രതപന്തം ശ്രീയാ ജുഷ്ടം വർത്തമാനം ച ബന്ധുഷു
 ഏവം കുര്യാൻ നരോ യോ ഹി സ വൈ സഞ്ജയ പുജിതഃ
 17 അഭിജ്ഞൗ ക്ഷത്രധർമ്മസ്യ മമ മാതാ പിതാ ച മേ
 തൗ ഹി സഞ്ജയ ദുഃഖാർതൗ വിജ്ഞാപ്യൗ വചനാൻ മമ
 18 ഇഷ്ടം ഭൃത്യോ ഭൃതാഃ സമൃഗ്ഭൂഃ പ്രശാന്താ സസാഗരാ
 മൂർധ്നി സ്ഥിതം അമിത്രാണാം ജീവതാം ഏവ സഞ്ജയ
 19 ദത്താ ദായാ യഥാശക്തി മിത്രാണാം ച പ്രിയം കൃതം
 അമിത്രാ ബാധിതാഃ സർവേ കോ ന സ്വന്തതരോ മയാ
 20 യാതാനി പരരാഷ്ട്രാണി നൃപാ ഭൂക്താശ് ച ദാസവത്
 പ്രിയേഭ്യഃ പ്രകൃതം സാധു കോ ന സ്വന്തതരോ മയാ
 21 മാനിതാ ബാന്ധവാഃ സർവേ മാന്യഃ സമ്പൂജിതോ ജനഃ
 ത്രിതയം സേവിതം സർവം കോ ന സ്വന്തതരോ മയാ
 22 ആജ്ഞപ്തം നൃപ മുഖ്യേഷു മാനഃ പ്രാപ്തഃ സുദുർലഭഃ
 ആജാനേയൈസ് തഥാ യാതം കോ ന സ്വന്തതരോ മയാ
 23 അധീതം വിധിവദ് ദത്തം പ്രാപ്തം ആയുർ നിരാമയം
 സ്വധർമ്മേണ ജിതാ ലോകാഃ കോ ന സ്വന്തതരോ മയാ
 24 ദിഷ്ട്യാ നാഹം ജിതഃ സംഖ്യേ പരാൻ പ്രേഷ്യവദ് ആശ്രിതഃ
 ദിഷ്ട്യാ മേ വിപുലാ ലക്ഷ്മീർ മൃതേ ത്വ് അന്യം ഗതാ വിഭോ
 25 യദ് ഇഷ്ടം ക്ഷത്രബന്ധുനാം സ്വധർമ്മം അനതിഷ്ഠതാം
 നിയനം തൻ മയാ പ്രാപ്തം കോ ന സ്വന്തതരോ മയാ
 26 ദിഷ്ട്യാ നാഹം പരാവൃത്തോ വൈരാത് പ്രാകൃതവജ് ജിതഃ
 ദിഷ്ട്യാ ന വിമതിം കാം ചിദ് ഭജിത്യാ തു പരാജിതഃ
 27 സുപ്തം വാമ പ്രമത്തം വാ യഥാ ഹന്യാദ് വിഷേണ വാ
 ഏവം വ്യക്ത്രാന്ത ധർമ്മേണ വ്യക്ത്രമ്യ സമയം ഹതഃ
 28 അശ്വതഥാ മഹാഭാഗഃ കൃതവർമ്മാ ച സാത്വതഃ
 കൃപഃ ശാരദ്വതശ് ചൈവ വക്തവ്യാ വചനാൻ മമ
 29 അധർമ്മേണ പ്രവൃത്താനാം പാണ്ഡവാനാം അനേകശഃ
 വിശ്വാസം സമയഘ്നാനാം ന യുധം ഗതും അർഹഥ
 30 വാതികാംശ് ചാബ്രവീദ് രാജാ പുത്രസ് തേ സത്യവിക്രമഃ
 അധർമ്മാദ് ഭീമസേനേന നിഹതോ ിഹം യഥാ രണേ
 31 സോ ിഹം ദ്രോണം സ്വർഗഗതം ശല്യ കർണാവ് ഉഭൗ തഥാ
 വൃഷസേനം മഹാവീര്യം ശകുനീം ചാപി സൗബലം

32 ജലസന്ധം മഹാവിര്യം ഭേദത്തം ച പാർഥിവം
സൗമദത്തിം മഹേഷ്യാസം സൈന്ധവം ച ജയദ്രഥം
33 ദുഃശാസന പുരോഗാംശ് ച ഭ്രാതൃൻ ആത്മസമാംസ് തഥാ
ദൗഃശാസനിം ച വിക്രാന്തം ലക്ഷ്മണം ചാത്മജാവ് ഉഭൗ
34 ഏതാംശ് ചാന്യാംശ് ച സുബഹുൻ മദീയാംശ് ച സഹസ്രശഃ
പൃഷ്ടതോ ിനുഗമിഷ്യാമി സാർഥഹീന ഇവാധ്യഗഃ
35 കഥം ഭ്രാതൃൻ ഹതാഞ്ത് ശൂത്യാ ഭർതാരം ച സ്വസാ മമ
രോരൂയമാണാ ദുഃഖാർതാ ദുഃശലാ സാ ഭവിഷ്യതി
36 സ്തേഷാഭിഃ പ്രസുണാഭിശ് ച വൃദ്ധോ രാജാ പിതാ മമ
ഗാന്ധാരി സഹിതഃ ക്രോശൻ കാം ഗതിം പ്രതിപത്യതേ
37 നൃനം ലക്ഷ്മണ മാതാപി ഹതപുത്രാ ഹതേശ്വരാ
വിനാശം യാസ്യതി ക്ഷിപ്രം കല്യാണീ പൃഥ്വിലോചനാ
38 യദി ജാനാതി ചാർവാകഃ പരിവ്രാഡ് വാഗ് വിശാരദഃ
കരിഷ്യതി മഹാഭാഗോ ധ്രുവം സോ ിപചിതിം മമ
39 സമന്തപഞ്ചകേ പുണ്യേ ത്രിഷു ലോകേഷു വിശ്രുതേ
അഹം നീധനം ആസാദ്യ ലോകാൻ പ്രാപ്യാമി ശാശ്വതാൻ
40 തതോ ജനസഹസ്രാണി ബാഷ്പപൂർണാനി മാരിഷ
പ്രലാപം നൃപതേഃ ശൂത്യാ വിദ്രവന്തി ദിശോ ദശ
41 സസാഗരവനാ ഘോരാ പൃഥിവി സചരാചരാ
ചചാലാമ സനിർഹ്രാദാ ദിശശ് ചൈവാവിലാഭവൻ
42 തേ ദ്രോണപുത്രം ആസാദ്യ യഥാവൃത്തം ന്യവേദയൻ
വ്യവഹാരം ഗദായുദ്ധേ പാർഥിവസ്യ ച ഘാതനം
43 തദ് ആഖ്യായ തതഃ സർവേ ദ്രോണപുത്രസ്യ ഭാരത
ധ്യാത്യാ ച സുചിരം കാലം ജശൂർ ആർതാ യഥാഗതം

അധ്യായം 64

1 [സ്]

വാതികാനാം സകാശാത് ഇ ശ്രുത്വാ ദുര്യോധനം ഹതം
ഹതശീഷ്ടാസ് തതോ രാജൻ കൗരവാണാം മഹാരഥാഃ

2 വിനിർഭിന്നാഃ ശിന്തൈർ ബാണൈർ ഗദാ തോമരശക്തിഭിഃ
അശ്വത്ഥാമാ കൃപശ് ചൈവ കൃതവർമ്മാ ച സാത്വതഃ

3 ത്വരിതാ ജവനൈർ അശ്വൈർ ആയോധനം ഉപാഗമൻ
4 ഭ്രമൈ വിവേഷ്മാനം തം അധിരേണ സമുക്ഷിതം

5 വിവർത്തമാനം ബഹുശോ അധിരൗഘപരിപ്ലുതം
6 മഹാവതസമുത്തേന സംശ്രഷ്ടം ഇവ സാഗരം

7 രേണധന്യം ദീർഘഭജം മാതംഗസമവിക്രമം
8 വൃതം ഭൂതഗണൈർ ഘോരൈഃ ക്രവ്യാദൈശ് ച സമന്തതഃ

9 യഥാ ധനം ലിപ്തമാനൈർ ഭൃത്യൈർ നൃപതിസന്തതം
10 ഭൃക്ടീ കൃതവക്ത്രാന്തം ക്രോധാദ് ഉദ്യുത്തചക്ഷുഷം

11 സാമർഷം തം നരവ്യാഘ്രം വ്യാഘ്രം നിപതിതം യഥാ
12 തേ ഇ ദൃഷ്ട്വാ മഹേഷ്യാസാ ഭൂതലേ പതിതം നൃപം

13 മോഹം അഭ്യാഗമൻ സർവേ കൃപപ്രഭൃതയോ രഥാഃ
14 അവതീര്യ രഥേഭ്യസ് ഇ രാദ്രവൻ രാജസംനിധൗ

15 ദുര്യോധനം ച സന്വേഷ്യ സർവേ ഭൂമാവ് ഉപാവിശൻ
16 തതോ ദ്രൗണിർ മഹാരാജ ബാഷ്പപൂർണേക്ഷണഃ ശ്വസൻ

17 ഉവാച ഭരതശ്രേഷ്ഠം സർവലോകേശ്വരേശ്വരം
18 ന നൃനം വിദ്യതേ ിസഹ്യം മാനഷ്യേ കിം ചിദ് ഏവ ഹി

19 യത്ര ത്വം പുരുഷവ്യാഘ്രേ ശേഷേ പാംസുഷ്യ ത്രഷ്ണിതഃ
20 ഭൂത്വാ ഹി നൃപതിഃ പൂർവം സമാജ്ഞാപ്യ ച മേദിനീം

21 കഥം ഏകോ ിദ്യ രാജേന്ദ്ര തിഷ്ടസേ നിർജനേ വനേ
22 ദുഃശാസനം ന പശ്യാമി നാപി കർണം മഹാരഥം

23 നാപി താൻ സുഹൃദഃ സർവാൻ കിം ഇദം ഭരതർഷഭേ
24 ദുഃഖം നൃനം കൃതാന്തസ്യ ഗതിം ജ്ഞാതും കഥം ചന

ലോകാനാം ച ഭവാനീ യത്ര ശേഷേ പാഠസുഷു രൂഷിതഃ
 16 ഏഷ മൂർധാവസിക്കാനാം അഗ്രേ ഗതാ പരന്തപഃ
 സതൃണം ഗ്രസതേ പാഠസും പശ്യ കാലസ്യ പര്യയം
 17 ക്വ തേ തദ് അമലം ഛന്ദ്രം വ്യജനം ക്വ ച പാർഥിവ
 സാ ച തേ മഹതീ സേനാ ക്വ ഗതാ പാർഥിവോത്തമ
 18 ദുർവിജേന്തയാ ഗതിർ നൃനം കാര്യാണാം കാരണാന്തരേ
 യദ് വൈ ലോകഗുരുർ ഭൂത്യാ ഭവാനീ ഏതാം ദശാം ഗതഃ
 19 അധ്രുവാ സർവമർത്യേഷു ധ്രുവം ശ്രീരു പലക്ഷ്യതേ
 ഭവതോ വ്യസനം ദൃഷ്ട്യാ ശക്ര വിസ്തർധിനോ ഭൃശം
 20 തസ്യ തദ് വചനം ശ്രുത്യാ ദുഃഖിതസ്യ വിശേഷതഃ
 ഉവാച രാജൻ പുത്രസ് തേ പ്രാപ്തകാലം ഇദം വചഃ
 21 വിമുജ്യ നേത്രേ പാണിദ്യാം ശോകജം ബാഷ്പം ഉത്സൃജൻ
 കൃപാദീൻ സ തദാ വിരാൻ സർവാൻ ഏവ നരാധിപഃ
 22 ഈദൃശോ മർത്യധർമോ ിയം ധാത്രാ നിർദിഷ്ട ഉച്യതേ
 വിനാശഃ സർവഭൂതാനാം കാലപര്യായ കാരിതഃ
 23 സോ ിയം മാം സമന്പ്രാപ്തഃ പ്രത്യക്ഷം ഭവതാം ഹി യഃ
 പൃഥിവീം പാലയിത്യാഹം ഏതാം നിഷ്യാം ഉപാഗതഃ
 24 ദിഷ്ട്യാ നാഹം പരാവൃത്തോ യുദ്ധേ കസ്യാം ചിദ് ആപദി
 ദിഷ്ട്യാഹം നിഹതഃ പാപൈസ് ഛലേനൈവ വിശേഷതഃ
 25 ഉത്സാഹസ് ച കൃതോ നിത്യം മയാ ദിഷ്ട്യാ യുയുത്സതാ
 ദിഷ്ട്യാ ചാസ്മി ഹതോ യുദ്ധേ നിഹതജ്ഞാതിബാസവഃ
 26 ദിഷ്ട്യാ ച വോ ിഹം പശ്യാമി മുക്താൻ അസ്മാത് ജനക്ഷയാത്
 സ്വസ്തി യുക്താംസ് ച കല്യാംസ് ച തൻ മേ പ്രിയം അനുത്തമം
 27 മാ ഭവന്തോ ിനതപ്യന്താം സൗഹൃദാൻ നിയന്നേന മേ
 യദി വേദാഃ പ്രമാണം വോ ജിതാ ലോകാ മയാക്ഷയാഃ
 28 മന്യമാനഃ പ്രഭാവം ച കൃഷ്ണസ്യാമിത തേജസഃ
 തേന ന ച്യാവിതസ് ചാഹം ക്ഷത്രധർമാത് സ്വനഷ്ടിതാത്
 29 സ മയാ സമന്പ്രാപ്തോ നാസ്മി ശോച്യഃ കഥം ചന
 കൃതം ഭവദ്ദിഃ സദൃശം അനുരൂപം ഇവാത്മനഃ
 യതിതം വിജയേ നിത്യം ദൈവം തു ദുരതിക്രമം
 30 ഏതാവദ് ഉക്ത്യാ വചനം ബാഷ്പവ്യാകലലോചനഃ
 തുഷ്ണീം ബഭ്രുവ രാജേന്ദ്ര രജാസൗ വിഹൃലോ ഭൃശം
 31 തഥാ തു ദൃഷ്ട്യാ രാജാനം ബാഷ്പശോകസമന്വിതം

ദ്രൗണിഃ ക്രോധേന ജജ്വാല യഥാ വഹ്നിർ ജഗത് ക്ഷയേ
 32 സ തു ക്രോധസമാവിഷ്ടഃ പാണ്ൗ പാണ്ണിം നിപീഡ്യ ച
 ബാഷ്പവിഹ്വലയാ വാചാ രാജാനം ഇദം അബ്രുവീത്
 33 പിതാ മേ നിഹതഃ ക്ഷുദ്രഃ സുന്ദ്രശംസേന കർമ്മണാ
 ന തഥാ തേന തപ്യാമി യഥാ രാജംസ് ത്വയാദ്യ വൈ
 34 ശൃണു ചേദം വചോ മഹ്യം സത്യേന വദതഃ പ്രഭോ
 ഇഷ്ടാപൂർത്തേന ദാനേന ധർമ്മേണ സുകൃതേന ച
 35 അദ്യാഹം സർവപാണ്ഡാലാൻ വാസുദേവസ്യ പശ്യതഃ
 സർവോപായൈർ ഹി നേഷ്യാമി പ്രേതരാജനിവേശനം
 അനുജ്ഞാം തു മഹാരാജ ഭവാൻ മേ ദാതും അർഹതി
 36 ഇതി ശ്രുത്വാ തു വചനം ദ്രോണപുത്രസ്യ കൗരവഃ
 മനസഃ പ്രീതിജനനം കൃപം വചനം അബ്രുവീത്
 ആചാര്യ ശീഘ്രം കലശം ജലപൂർണം സമാനയ
 37 സ തദ് വചനം ആജ്ഞായ രാജേണാ ബ്രാഹ്മണസത്തമഃ
 കലശം പൂർണം ആദായ രാജേണാ ിന്തികം ഉപാഗമത്
 38 തം അബ്രുവീൻ മഹാരാജ പുത്രസ് തവ വിശാം പതേ
 മമാജ്ഞയാ ദ്വിജശ്രേഷ്ഠ ദ്രോണപുത്രോ ിഭിഷിച്യതാം
 സേനാപത്യേന ഭദ്രം തേ മമ ചേദ് ഇച്ഛസി പ്രിയം
 39 രാജേണാ നിയോഗാദ് യോദ്ധവ്യം ബ്രാഹ്മണേന വിശേഷതഃ
 വർത്തതാ ക്ഷത്രധർമ്മേണ ഹ്യ ഏവം ധർമവിദോ വിദുഃ
 40 രാജന്തസ് തു വചനം ശ്രുത്വാ കൃപഃ ശാരദ്വതസ് തതഃ
 ദ്രൗണിം രാജേണാ നിയോഗേന സേനാപത്യേ ിഭ്യഷേചയത്
 41 സോ ിഭിഷിക്തോ മഹാരാജ പരിഷ്വജ്യ നൃപോത്തമം
 പ്രയയൗ സിംഹനാദേന ദിശഃ സർവാ വിനാദയൻ
 42 ദുര്യോധനോ ിപി രാജേന്ദ്ര ശോണിതൗഘപരിപ്ലുതഃ
 താം നിശാം പ്രതിപേദേ ിഥ സർവഭൂതയോവഹാം
 43 അപക്രമ്യ തു തേ തുർണം തസ്മാദ് ആയോധനാൻ നൃപ
 ശോകസംവിഗ്നമനസശ് ചിന്താ ധ്യാനപരാഭവൻ

പ്രസാധകർ

നാളിളക്കം

